

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Andra kammaren.

Nr 17.

Onsdagen den 24 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Enligt därom den 17 innevarande februari fattat beslut företogs nu val av dels tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare samt riksdagens militieombudsman och dennes efterträdare, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos vid valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

herr *Andersson* i Lindome,
» *Andersson* i Höör,
» *Eriksson* i Stockholm,
» *Fast*,
» *Gardell* i Gans,
» *Hansson* i Stockholm,
» *Hansson* i Trollhättan,
» *Jansson* i Edsbäcken,
» *Johansson* i Fårekulla,
» *Johansson* i Brånalt,
» *Jonsson* i Risinge,
» *Larsson* i Stockholm,
» *Lindley*,
» *Lindman*,
» *Lindqvist* i Halmstad,
» *Lundquist* i Rotebro,
» *Mosesson*,
» *Nordkvist*,
» *Olsson* i Österbo,
» *Olsson* i Rimforsa,
» *Rudén*,
» *Schött*,
» *Weijne* och
fru *Östlund*,

var och en med 112 röster; samt

suppleanter:

herr *Karlsson* i Vadstena,
» *Olsson* i Mellerud,
» *Nilsson* i Karlstad,
» *Mogård*,
» *Hultman* och
» *Björling*,

var och en med 37 röster.

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 17.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 3.

Föredrogs och remitterades till bankoutskottet den på kammarens bord ligande motionen nr 432 av herrar *Larson* i Tönnersa och *Hedlund* i Häste.

§ 4.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts härpå föredragna utlåtande nr 1 bordlades åter.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konventioner om gemensam växellag med mera och antagande av förslag till ny växellag biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 6.

Till avgörande företogs första lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konventioner om gemensam checklag med mera och antagande av förslag till ny checklag med mera.

Genom en den 11 december 1931 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 3, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, dels äskat riksdagens godkännande av vid propositionen fogade, den 19 mars 1931 undertecknade konventioner jämte bilagor, protokoll och slutakt, nämligen konvention om gemensam checklag, konvention för lösande av vissa lagkonflikter på checkrättens område och konvention rörande stämpel å checkar, förstnämnda konvention med de i statsrådsprotokollet den 11 december 1931 angivna förbehåll, dels ock föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till checklag, lag om ändrad lydelse av 22 kap. 13 § strafflagen, lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 20 juni 1905 om särskild sammansättning av vissa rådstuvurätter vid behandling av handelsmål och lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 7 maj 1918 om särskilda tingsammansåttråden för handläggning av vissa mål och ärenden.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med bifall till förevarande proposition, måtte godkänna i punkten intagna konventioner jämte bilagor, protokoll och slutakt, nämligen konvention om gemensam checklag, konvention för lösande av vissa lagkonflikter på checkrättens område och konvention rörande stämpel å checkar, förstnämnda konvention med de i statsrådsprotokollet den 11 december 1931 angivna förbehåll; och

B) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i punkten intagna förslag till checklag, lag om ändrad lydelse av 22 kap. 13 § strafflagen, lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 20 juni 1905 (nr 38 s. 17) om

Ang. godkännande av konventioner om gemensam checklag m. m.

särskild sammansättning av vissa rådstuvurätter vid behandling av handelsmål och lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 7 maj 1918 (nr 294) om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden.

Ang. godkännande av konventioner om gemensam checklag m. m. (Fortis.)

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Lindqvist* i Halmstad och *Sjögren* i fråga om straffet och åtalsrätten vid uppsåtlig checkförbrytelse.

Punkten A).

Utskottets hemställan bifölls.

Härpå föredrogs *punkten B)*; och yttrade därvid:

Herr *Lindqvist* i Halmstad: Herr talman! Den reservation, som är avgiven vid detta utlåtande av herr *Sjögren* och mig, bygger på den uppfattningen, att man icke skall straffbelägga flera handlingar än som äro strängt nödvändiga att bestraffa. Ju flera strafflagsbestämmelser, som komma till, desto flera medborgare hamna i fängelserna, och den, som en gång suttit i fängelse, blir mer eller mindre brännmärkt för livet, han har svårare att slå sig fram än den som aldrig gjort bekantskap med fängelset. Därför gäller det att gå fram med allra största försiktighet, när man vill införa nya straffbestämmelser. Det går intet år, utan att jag, när jag läser i tidningarna om fängelseprästernas berättelser, får en känsla av att, när jag år 1915 var med om att genomföra lagen om avbetalningsköp, så var jag med om någonting, som inte var så klokt. Vi fingo denna lag, därför att vi trodde, att vi därmed skulle hjälpa de fattiga och tillgodose de små inkomsttagarnas intressen, och det har man väl, delvis åtminstone, också lyckats göra. Men samtidigt har denna lag medfört, att för varje år flera hundra medborgare komma i fängelserna, vilket de aldrig skulle ha gjort, om icke denna lagstiftning kommit till stånd. Det är, när jag ser förhållandena mot denna bakgrund och särskilt tänker på verkningarna av den lag, jag nu berört, som jag för varje gång, jag är med i lagutskottet och behandlar lagar, som innehålla nya strafflagsbestämmelser, blir mer och mer försiktig.

Den reservation, som herr *Sjögren* och jag här avgivit, är ju endast en blank reservation, och vi ha alltså icke gjort något yrkande med framläggande av en utarbetad lagtext. Vad vi vända oss emot, det är de straff och de åtalsbestämmelser, som utskottet föreslår i fråga om de uppsåtliga checkförbrytelseerna. I det lagförslag, som här föreligger, ha vi ju både uppsåtliga och uppsåtliga förbrytelser. I vår nuvarande checklag finnes det inte alls några straffbestämmelser för checkförbrytelser, utan förbrytelser på detta område straffas efter de bestämmelser, som finnas i 22 kap. strafflagen, det kapitel, som handlar om bedrägeri och annan oredlighet. Så vitt jag kunnat finna, har det i detta hänseende icke förekommit några klagomål, åtminstone inga större sådana, mot vår nuvarande lagstiftning. Jag har inte förmärkt, att man har klagat på att straff icke kunnat ådömas i flera fall än vad man hittills gjort eller kunnat göra, och så vitt jag kunnat finna i de handlingar och utredningar, som stått till vårt förfogande i utskottet, har man icke heller där gjort gällande, att våra straffbestämmelser på detta område varit bristfälliga, utan det har klarat sig ganska bra.

Att nu straffbelägga checkförbrytelser i större utsträckning, än hittills varit fallet, motiveras av de sakkunniga, av justitieministern och av utskottet därmed, att man vill skapa ett större förtroende och en större tillit till checken såsom betalningsmedel, och man tror icke, att man kan nå detta syfte, utan att man straffar och straffar så strängt, som här är ifrågasatt. Detta förtroende för checken såsom betalningsmedel tror man sig alltså icke kunna få fram,

Ang. god-
kännande av
konventioner
om gemensam
checklag m. m.
(Forts.)

utan att man tager till ganska stränga straffbestämmelser. Man belägger med straff icke endast uppsåtliga kränkningar av checkinnehavarens rätt, utan även ouppsåtliga sådana kränkningar skola straffas. Ja, i vissa fall kan en ouppsåtlig checkförseelse straffas med frihetsstraff, som kan gå upp ända till sex månader. För min del tror jag, att detta är, som man brukar säga, att bruka större våld, än nöden kräver. Även utskottet, som föreslagit överflyttande av straffbestämmelserna från strafflagen, där Kungl. Maj:t hade föreslagit, att de skulle stå, till checklagen, har givit uttryck åt den uppfattningen, att det icke kan vara tilltalande att stämpla alla former av vårdslöshet såsom oredlighet, och de sakkunniga, som utarbetat förslaget, giva sitt erkännande åt samma uppfattning, då de säga, att det kan finnas fall, där även en personligen oförvitlig utställare kan råka att av förbiseende draga en check, utan att täckning föreligger, och även, på grund av oförstånd, återkalla en check, då verklig anledning därtill saknas.

När man tager del av lagrådets yttrande i denna sak, så finner man, att det även inom lagrådet har rått stor tvekan. Regeringsrådet Afzelius säger, att det kan ifrågasättas, huruvida det kan vara nödvändigt att låta straffansvaret omfatta jämväl vållande. Han stannar här efter ett längre resonemang för den uppfattningen, att man skall straffbelägga även detta vållande, men han vill ha bort frihetsstraffet, och anser, att det kan vara tillräckligt med böter. Justitierådet Edelstam säger: »Att vid uppsåt eller grov vårdslöshet förfarandet blir belagt med straff synes vara både rimligt och nödvändigt. Men vid en blott lindrig vårdslöshet torde saken ställa sig annorlunda, och ett straffhot lärer då näppeligen vara på sin plats. Det skulle alltför lätt kunna användas till att chikanera oförvitliga medborgare.»

Man ser sålunda, när man tar del av vad här framförts från juristhåll, att man har varit minst sagt mycket tveksam, särskilt när det har gällt de ouppsåtliga checkförbrytelserna.

Utskottsmajoriteten är nog också något tveksam, vilket man kan förstå dels därav, att utskottet, som jag redan berört, ändrat på Kungl. Maj:ts förslag så till vida, att utskottet inte vill vara med om att införa straffbestämmelserna i strafflagen utan vill ha dessa bestämmelser intagna i checklagen, och dels därav, att utskottet minskat på frihetsstraffets längd i fråga om de uppsåtliga brotten. Utskottet säger vidare i sitt utlåtande: »Uppställer man, i likhet med förslaget, såsom förutsättning för straffbarhet, att verkligt förfång inträtt, synes en kriminalisering på detta område icke böra möta betänkligheter.»

Ja, det är tydligt, att utan denna förutsättning om verkligt förfång skulle betänkligheterna vara ännu större, men med denna förutsättning, att verkligt förfång skall ha inträtt, har jag verkligen litet svårt att förstå, att det kan vara riktigt att lägga dessa brott under allmänt åtal, utan att det finnes någon angivare eller målsägande. Jag tycker, att förutsättningen för att man skulle här begära allmän åklagares ingripande åtminstone skulle varit den, att brottet varit angivet till åtal. Jag har också inom utskottet vid ett tillfälle ställt ett sådant yrkande, men då upplystes det, att detta inte gick, emedan det skulle stöta på en del praktiska svårigheter. Jag inser, även jag, att det möter en del praktiska svårigheter härvidlag, och jag erkänner, att vad utskottet i detta fall skrivit är ganska starkt. Jag tror dock, att det skulle kunna finnas någon möjlighet att undantaga dessa ouppsåtliga checkförbrytelser från allmänt åtal. Om man tänker sig att det blir ett åtal, sedan denna lag blivit antagen och trätt i kraft, så tycker jag, att det kommer att gestalta sig ganska svårt, ty då kan det bli så, när ett mål skall behandlas inför domstolen, att den som skulle ha lidit skada, vilket ju skulle ha varit förutsättningen för att åtal skulle komma till stånd, kan uppträda inför rätten och säga, att han inte lidit skada eller förfång, och då kan domstolen icke heller fälla, så vitt jag förstår. Detta

gör, tycker jag, att man såsom förutsättning för allmänt åtal skulle ha bestämt, att sådant inte skulle fått komma till stånd, utan att det hade förelegat en angivelse från målsäganden. Som lagen nu föreligger i utskottets förslag — och förhållandet hade väl blivit detsamma även efter Kungl. Maj:ts förslag, så vitt jag förstår — så kan den, som uppsåtligen begår ett brott, slippa undan med endast böter. Att böterna kunna bli mycket låga, det har jag ingenting emot, men däremot kan den, som ouppsåtligen, d. v. s. på grund av vårdslöshet, begår ett brott, få ända till sex månaders fängelse, och det tycker jag inte är, som det borde vara.

Nu vet jag väl, att man från juristhåll säger, att det här ändå kan ligga till så, att den, som är tilltalad och blir dömd för ett ouppsåtligt brott, verkligen gjort sig förtjänt av ett strängt straff, fastän man icke har kunnat bevisa, att han uppsåtligen har begått brottet. Man har också visat på, att det ju icke är så farligt med den här vida strafflatituden, ty man kan räkna med att en domstol icke griper till det stränga frihetsstraffet, utan att det finnes verkliga skäl därtill. Ja, jag skulle tro, att man kan säga, att det kommer att bli så i många fall men dock icke i alla. När man följt med hur de olika domstolarna fälla sina domar — det blir ju mest genom tidningarna, så det är kanske icke alltid fullt så tillförlitligt — blir man dock litet betänksam inför denna modernitet, om jag får säga, i strafflagstiftningen att fastställa vida strafflatituder och överlämna å domaren att utmäta det rätta straffet. Det kommer att många gånger medföra, att den, som begår ett brott i Stockholm, och den, som begår liknande brott i Malmö, bli helt olika dömda. Deras straff bli av domstolarna mycket olika utmätta.

Ja, jag har verkligen, herr talman, mina starka betänkligheter gentemot dessa strafflagsbestämmelser, och jag skulle helst velat haft möjlighet att utforma en lagtext, som bättre tillfredsställer de anspråk, som jag anser, att man bör ställa på en dylik lagstiftning. Men det är icke så lätt för en lekman och en enskild person att här kunna taga upp en debatt och en strid, om jag så får säga, med alla de jurister, som haft med denna sak att syssla, särskilt när dessa — jag tror icke, att det är för mycket sagt — höra till vårt lands främsta jurister. Detta gör, att man blir mera rädd för att söka komma fram med sina förslag. Men om jag också icke haft möjlighet till detta, har jag åtminstone velat använda den rätt, som är mig given, nämligen att till riksdagens protokoll anföra mina betänkligheter. Om denna lag kommer ut i livet och jag får se i tidningarna att Andersson och Pettersson och vad de nu heta hamnat på Långholmen eller Hårlanda på grund av ouppsåtliga checkförbrytelser, kan åtminstone jag säga, att jag har räddat min själ och uttalat mina betänkligheter mot dylika straffbestämmelser.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Björkman: Herr talman, mina herrar! Jag skall bara säga några ord, som kanske i någon mån kunna rubba de betänkligheter, som en eller annan av kammarens ledamöter efter det sista anförandet skulle kunna hysa i avseende å denna lags straffbestämmelser, vare sig i utskottets form eller enligt Kungl. Maj:ts förslag, gentemot vilket jag för min del ej haft något att erinra.

Den föregående ärade talaren började sitt anförande med att säga, att han i allmänhet var rädd för att införa nya straffbestämmelser. Han ansåg, att vi hade tillräckligt många sådana förut. Men då kan erinras därom, att en hel del straffbestämmelser, churu de icke äro nya, kallas för nya straffbestämmelser, helt enkelt på grund av att rättsområdet förändrats. Det dyker ju ideligen upp så många nya och skiftande företeelser här i livet, att man måste ha nya lagar. Då följer också ofta med naturnödvändighet behov av strafflagsskydd för de nya lagarna.

Ang. god-
kännande av
konventioner
om gemensam
checklag m. m.

(Forts.)

Nu ha vi här, kan man säga, ett förslag till en ny lag. Herr Lindqvist i Halmstad yttrade nyss i sitt anförande, att, så vitt kan kunnat finna, det på de gamla checkarnas tid ej förekommit klagomål i avseende å de straffbestämmelser, som kunnat tillämpas på checkförbrytelser.

Enligt nu föreliggande förslag skulle emellertid checkarna få en annan ställning i lagstiftningen, och det är detta, som är skillnaden mot förut. Det föreligger nu också särskilda bestämmelser, som medföra, att man måste vara mycket noga med att det föreligger täckning av en check. Detta har man naturligtvis gjort för att hålla förtroendet för checkarna uppe. Deras önskade användbarhet både i Sverige, Skandinavien och i det internationella affärlivet gör, att man måste på allt sätt söka skydda dem, som ha förtroende till checkarna, gentemot uppsåtliga och vårdslösa förfaranden i avseende å checkarna.

Ja, nu framställde herr Lindqvist i Halmstad en hel del frågor; bl. a. frågade han: Varför skall vårdslöshet straffas? Ja, då komma vi in på vad som står i utskottets betänkande om vad de sakkunniga, lagrådet, regeringen och utskottet anse i denna sak. Det förhåller sig ju så, att anledningen till att även vårdslöshet skall straffas är den, att det i den vida skalan mellan den uppsåtliga gärningen och ända ned till vållandets yttersta gränser i många fall är så svårt att veta, var gränsen går mellan uppsåt och vårdslöshet. Är det något märkvärdigt, att man för det uppsåtliga brottet kan få böter och för vårdslöshet fängelse? Kan detta vara rätt? Ja, det är det, enligt min åsikt. Det är just den vida straffskalan, som gör, att man här kan bedöma saken så fördomsfritt, och väl är det för oss domare. Herr Lindqvist i Halmstad sade några älskvärda ord om det förtroende han hade för domstolarnas sätt att fungera vid avgörandet av dessa saker. Ja men det är just på grund av det förtroende för domstolarna, som man har, som man kan fastställa långa och vida straffskalor.

När det sedan gäller att bedöma om både uppsåtliga och vårdslösa förbrytelser mot denna lag skola falla under allmänt åtal, får man väl erkänna, att det skulle vara föga tillfredsställande för allmänna rättsmedvetandet, om ett brottsligt förfarande, som, ehuru mycket talat därför, dock ej kunnat ansvarsfällas såsom uppsåtligt, ej skulle kunna åtkommas blott därför att ingen direkt angivare funnes. Vårdslösheten kan i grund och botten kanske många gånger vara lika strafförtjänt som ett uppsåtligt brott. Här kan det vara så att ofta ingen vill stå för angivelsen. Men då det brottsliga förfarandet kan vara av farlig beskaffenhet, är det lämpligt att reagerandet mot detsamma kommer under det allmännas egid. Förtroendet för checkerna måste upprätthållas.

Jag har icke något mera att gentemot herr Lindqvist yttra, men jag har, särskilt med hänsyn till utgångspunkten i hans anförande, att man skall akta sig för att införa nya strafflagsbestämmelser, velat understryka, att de straffbestämmelser, som föreslås här, ha blivit framtvingade av rättsförhållandenas utveckling och ifrågavarande rättsinstituts behov.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 7.

I fråga om
förhindrande
av åtal för
ofrivilliga
förseelser mot
nya
författnings-
bestämmelser.

Å föredragningslistan var härefter upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckta motioner om förhindrande av åtal för ofrivilliga förseelser mot nya författningsbestämmelser.

I tvenne likalydande motioner, nr 96 i första kammaren av herr Löfvander och nr 139 i andra kammaren av herr Nilsson i Hörby, vilka motioner hänvisats till lagutskottet och behandlats av första lagutskottet, hade föreslagits,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i syfte att i görligaste mån förhindra, att medborgare, som omedvetet gjort sig skyldiga till förseelse mot nyutkomna förordningar, ställdes inför domstol för dylika förseelser.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga om förhindrande av åtal för ofrivilliga förseelser mot nya författningsbestämmelser.
(Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag skall be att få anmäla mig som opponent mot utskottet, vars utlåtande i detta ärende jag icke helt kan förlika mig med. Jag förstår, att det är utsiktslöst att försöka formulera ett positivt yrkande, som man kan ha möjlighet att få kammaren med på, och det är heller inte nödvändigt för det syfte jag vill i detta sammanhang nå. Jag skall emellertid be att få göra ett yrkande om en ändring i utskottets motivering, och jag hoppas, att lagutskottets ärade ledamöter i denna kammare icke skola göra någon invändning därvidlag, ty är det så, att uppmärksamma ögon hjälpa lagutskottet att undanröja vad jag skulle vilja kalla för en otymplighet, så borde lagutskottet vara tacksamt därför.

Det förefaller, som om utskottet, när det skulle skriva sin mening i denna sak, icke fått något riktigt fotfäste. Utskottet erkänner, att det icke är bra som det är beträffande bekantgörande för allmänheten av nya förordningar. Utskottet medger utan förbehåll, att det är önskvärt, att nyutkomna författningar bli ordentligt kungjorda för allmänheten, så att den vet vad det är fråga om, och utskottet medger, att det kan vara rätt, att folks skyldigheter i enlighet med de nya författningarna bli effektivt bringade till kännedom. Men sedan utskottet medgivit allt detta, kan icke utskottet ge någon anvisning om hur man skall gå till väga. Det är riktigt, att vägarna för bekantgörandet kunna växla, det måste förfaras olika i olika fall. Det medger jag. Men sedan utskottet sagt det, ger sig utskottet på ett bestämt uttalande av följande lydelse: »Annonsering i ortstidningarna, såsom motionären föreslagit, bleve uppenbarligen förenad med mycket betydande kostnader och skulle enligt utskottets mening ofta vara onödig.» Då utskottet säger det, vet utskottet icke vad det talar om. Utskottets ledamöter känna icke till saken. Jag kan ju tala om för utskottets ledamöter och för kammarens ledamöter, hur det går till, när myndigheterna skola kungöra saker och ting för allmänheten. I de flesta fall är det så, att meddelanden från regeringen förmedlas av länsstyrelserna, och länsstyrelserna bruka icke vara så sparsamma som utskottet tror, utan när de utfärda en kungörelse, förfara de tämligen byråkratiskt och lämna ett utförligt meddelande till tidningarnas annonsavdelning utan att pröva, om man kan skriva meddelandet i kortare form, varigenom det blir billigare, och utan att ifrågasätta, om kungörelsen intages i den för kungörandet lämpligaste tidningen, utan den intages på grund av gammal vana i de tidningar, som man en gång valt, och i en gammal form, som vunnit hävd. Man kunde tillmötesgå allmänheten, om länsstyrelserna lärde sig annonsera.

Det är icke nödvändigt att verkställa en ordentlig utredning i vanlig stil och be Kungl. Maj:t att få tillsatt en kommitté av s. k. sakkunniga personer, varvid man utförligt och omständligt ser till, att det politiska läget i riksdagen ordentligt avspeglas, utan det kan ske enklare genom att taga ett par man, som verkligen äro sakkunniga, för att biträda socialdepartementet på det sätt, att man ger några anvisningar till länsstyrelserna om hur de på lämpligaste och ändamålsenligaste och billigaste sätt skola komma i kontakt med allmänheten, när det gäller att kungöra saker och ting. Man kan tillkalla en praktisk och merkantilt begåvad och utbildad man, en tjänsteman i landsstaten och

I fråga om förhindrande av åtal för ofrivilliga förselser mot nya författningsbestämmelser.
(Forts.)

en tidningsman, och de skulle på två dagar kunna göra upp anvisningar. Vill man vara riktigt sparsam, kan det bli två man, en som förenar merkantil begåvning och utbildning med journalistisk erfarenhet, som t. ex. herr Kilbom, som förenar dessa båda egenskaper, och någon annan. Så är saken klar, och det behövs icke någon ordentlig utredning och icke ens någon begäran från riksdagen, utan det räcker, om den närvarande regeringsledamoten vill ge sin kollega socialministern en anvisning om hur saken kan gå till.

Jag skulle alltså, för att ingen oformlighet skall vidlåda saken, vilja föreslå, att ur det utlåtande, som kommer från riksdagen i form av en riksdagsskrivelse, toges bort den sista meningen i utskottets motivering. Det är alldeles onödigt, att riksdagen gör ett sådant uttalande i blindo, ty riksdagen vet icke, om det är riktigt vad där står. Jag skulle vilja veta, om riksdagen kan ge någon anvisning på ett effektivare sätt än att genom pressen komma i kontakt med allmänheten. Vet riksdagen det, så tala om det. Men det finnes icke något billigare och effektivare sätt att nå detta mål än genom annonsering. Det behövs blott att genom några ord kungöra, att en förordning av det och det innehållet utfärdats, att den träder i kraft då och då och att närmare anvisningar lämnas av den och den tjänstemannen i den och den kommunen. Tjänstemännen äro — det kan man gärna komma ihåg — till för att stå allmänheten till tjänst i alla möjliga avseenden.

Om man sålunda tar bort den meningen, kan utlåtandet duga, men med den meningen är det olyckligt, och jag tillåter mig därför göra ett yrkande om bifall till utskottets utlåtande men med uteslutande ur motiveringen av den mening, som börjar med orden: »Annonsering i ortstidningarna» och slutar med orden: »ofta vara onödig».

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Jag har varit ordförande på den avdelning, som handlagt detta ärende, och därför får jag svara för utskottet.

Det var ett mycket skarpt klander utskottet fick av min ärade partivän från Eskilstuna. Jag tycker dock, att det var onödigt strängt, och jag kunde icke, när han gjort sitt yrkande, förstå, att den anmärkning han gjort mot utskottet är på något sätt berättigad. Nu läste herr Jonsson i Eskilstuna utskottets utlåtande punkt för punkt och tyckte, att det och det kunde gå an, men så kom han till annonseringen. Nu är det farligt att taga upp saken, ty det kan leda till en lång debatt, men jag skall dock säga något.

Jag vill icke säga, att orsaken till att herr Jonsson vände sig mot detta är den, att han är tidningsman, ty han sysslar icke med upptagande av annonser utan har hand om den redaktionella avdelningen. Jag vill icke tro, att han vände sig mot detta, därför att man skulle kunna läsa ut, att man icke skulle bry sig om annonsering i tid och otid. Jag tror, herr Jonsson, att vad utskottet sagt om att »annonsering i ortstidningarna, såsom motionären föreslagit, bleve uppenbarligen förenad med mycket betydande kostnader», har herr Jonsson icke något emot utan tycker, att det är riktigt. Men det är det lilla ordet »ofta» i satsen, att annonseringen »skulle enligt utskottets mening ofta vara onödig», som han vänder sig emot. Jag tror däremot, att det är riktigt. Ty när vi behandlade denna sak, fick man i utskottet meddelande från olika håll om hur man går till väga för tillkännagivande av nya författningar, som det här är fråga om, och det var ett sätt, som föreföll oss vara praktiskt utan att medföra någon kostnad. Det är i många fall så, att tidningarna ta in en notis på sin textavdelning, utan att någon betalar för det. De anse det som nyhetsmaterial, och man får säga, att ha tidningarna tagit in det såsom meddelande i textavdelningen, kan det icke vara nödigt, att man låter kungöra det samma även med annonsering.

Beträffande det förslag, som herr Jonsson gjort, är det naturligtvis ingenting att hålla bestämt på att det skall vara så, som utskottet föreslagit. Det betyder rakt ingenting. Men de skäl, som anförts för yrkandet om att denna mening skulle borttagas ur motiveringen, äro icke enligt min mening hållbara. Om jag hörde rätt, sade herr Jonsson, att huvudorsaken till att han ville ha bort den var vad han framhöll om att han icke ville ha en otymplighet i riksdagskrivelsen. Men här är det icke fråga om någon riksdagskrivelse, ty utskottet har avstyrkt motionen, och om riksdagen bifaller utskottets förslag, blir det icke någon riksdagskrivelse, och han behöver således icke vara rädd för att det skall bli någon otymplighet i riksdagskrivelsen.

Efter att ha hört herr Jonssons yrkande och efter den behandling av motionen, som förekommit i utskottet, kan jag icke finna, att utskottet gjort sig förtjänt av det klander, som framställt, och jag finner icke tillräckliga skäl föreligga för att gå med på herr Jonssons förslag, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och motivering.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Det är med rätt stor tvekan jag tar till orda, eftersom jag liksom herr Jonsson i Eskilstuna är tidningsman, men jag måste dock framställa samma anmärkning mot utskottets utlåtande, som han gjort. Den förre ärade talaren ansåg det obehöfligt att annonsera de nya förordningarna, därför att tidningarna äro så snälla, att de taga in meddelanden därom gratis i textavdelningen. Jag är icke riktigt säker på, herr Lindqvist, att man kan i fortsättningen räkna på samma välvilliga tillmötesgående från tidningarnas sida, utan tidningarna få nog behandla statsmakterna på samma sätt som andra, så att de hänvisas att framföra sina meddelanden på annonsavdelningen och icke i textavdelningen.

Jag skulle icke ha yttrat mig i saken, om utskottet kunnat anvisa någon väg att gå fram på, en väg att få fram dessa meddelanden till den stora allmänheten, även om denna väg varit en annan än genom annonsering i tidningarna. Då utskottet icke gjort detta, finner jag det olämpligt, att utskottet med sitt uttalande stänger den väg, som är den allmännast använda och mest effektiva. Det är uppenbart, att den kritiserade punkten i utskottets utlåtande kan ge anledning till missförstånd; och på den grund ber jag att få instämma i det av herr Jonsson i Eskilstuna framställda yrkandet.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Det är möjligt, att jag kom att göra mig skyldig till en felsägning, när jag talade om en riksdagskrivelse. Det är ju riktigt, att det blir icke någon sådan, om riksdagen avslår motionen, men andra kammaren gör i alla fall ett uttalande, om den utan vidare lägger utskottets utlåtande till handlingarna, och jag vill icke, att kammaren skall göra ett sådant uttalande på en punkt, där utlåtandet uppenbarligen är ohållbart.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Christenson**: Herr talman! Det har sagts här, att utskottet icke anvisat någon väg hur frågan lämpligast skall lösas. Då ber jag få framhålla, att av utskottets utlåtande framgår, att frågan om bekantgörande av författningar åtskilliga gånger varit föremål för riksdagens behandling och att så sent som 1929 väcktes en motion, som jag vill minnas gick ut på att kungörelser skulle i större eller mindre utsträckning intagas som annonser i tidningarna. Emellertid svarade utskottet då, såsom framgår av utlåtandet, att denna fråga sedan åtskilliga år legat under utredning hos Kungl. Maj:t, och det antecknades, att redan 1927 hade ett fullständigt förslag till nya bestämmelser angående kungörelsers offentliggörande jämte motivering blivit, i manuskript avfattat, överlämnat till vederbörande departement. Utskottet är, lika

I fråga om förhinderande av åtal för ofrivilliga föraelser mot nya författningsbestämmelser.

(Forts.)

*I fråga om
förhinderande
av åtal för
ofrivilliga
förseelser mot
nya
författnings-
bestämmelser.*
(Forts.)

väl som de, som yttrat sig här, besjälade av en önskan att kungörelseförfarandet ordnas på ett lämpligt och tillfredsställande sätt och ett sätt, som gör, att sådana förbiseenden, som här bragts på tal i motionen, icke så lätt kunna ske. Det torde väl kunna förväntas, att den utredning, som finnes hos Kungl. Maj:t, med det allra snaraste skall leda till resultat. Det förefaller dock, som om det vore en rätt så kinkig fråga, när förslaget legat så länge. Herr Jonsson trodde, att det med ett par sakkunniga och förståndiga mäns hjälp skulle kunna ordnas på några dagar, om jag förstod honom rätt, men det förefaller mig, som om saken är något mera invecklad.

Då herr Jonsson vände sig mot den sista punkten om annonseringen, vill jag fästa uppmärksamheten på att utskottet talar här om ett sådant annonserande, som motionären föreslagit, och motionären har ju, om jag förstått honom rätt, föreslagit, att *alla* kungörelser skola annonseras i tidningarna. En sådan annonsering skulle, säger utskottet, bli mycket dyrbar och ofta vara onödig. Det är ju så, att många gånger kungörelser genom länsstyrelsernas eller andra myndigheters försorg intagas i tidningarna såsom annons. Detta kan ofta vara lämpligt, men att föreskriva, att det alltid skall ske, eller att sålunda alla kungörelser skola på detta sätt tillkännagivas, kan väl ej vara riktigt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Herr Jonsson har alldeles rätt. Då man under 25 år hinner samla en viss erfarenhet, tror jag, att jag har någon sakkunskap på förevarande område genom mångårig tjänstgöring på de två avdelningar, som konstituera ett tidningsföretag. Jag instämmer därför till fullo i det förslag, som herr Jonsson framställt och som herr Björck även understödde. Det är, såvitt jag förstår, ingenting annat än fullkomliga oriktigheten, som utskottet gör sig skyldigt till i det uttalande, som herr Jonsson påtalat, nämligen att »annonsering i ortstidningarna, såsom motionären föreslagit, bleve uppenbarligen förenad med mycket betydande kostnader och skulle enligt utskottets mening ofta vara onödig». Detta är två osanningar, beroende, som herr Jonsson sagt, på att utskottet uppenbarligen ej känner till, hur det går till. Jag är övertygad om att för hälften av den kostnad, som annonseringen i en tidning drager, kunde man få dessa saker ofantligt mycket bättre kungjorda i 10 tidningar. Hur kan utskottsledamoten herr Lindqvist i Halmstad så tvärsäkert påstå, att detta ej är riktigt? När man från håll, där man känner till detta, säger, att utskottets formulering på denna punkt icke är riktig, bör väl utskottet i all rimlighet namn kunna gå med på att man stryker ifrågevarande mening. Det är ingenting annat, herr Lindqvist, som herr Jonsson önskat. Han har yrkat bifall till utskottets kläm. Och det får ej bli så i riksdagen, att ett utskotts yttrande i varje bokstav är sakrosankt. Även utskottsledamöter kunna taga fel. Men visa då förståelse härför genom att gå med på att man stryker denna, enligt vad från skilda håll omvittnats, oriktiga formulering!

Jag skall be att få ansluta mig till den synpunkt, som herr Jonsson framfört i fråga om hur man kan bekantgöra nya lagar. Det är mycket lämpligare, att man, i stället för att sätta in annonser på en hel sida i en tidning, sätter in annonser om exempelvis 100 millimeter i 10 tidningar, innehållande, att en ny lag i den eller den frågan har *utkommit* och att kungörelse därom innehålls i det och det numret i Svensk författningssamling, som finnes att köpa i den och den bokhandeln. Skall ej t. o. m. utskottet gå med på att genom ett dylik förfaringssätt öppnar man en mycket mera praktisk väg för bekantgörande av lagar och förordningar? Herrarna ha nog litet var kommit i beröring med den oerhörda okunnighet, som bland allmänheten råder i fråga om lagar och författningar. Jag tror, att det är nödvändigt att göra något för

dess hävande. Jag kan ansluta mig till herr Jonssons yrkande så mycket mer, som det ej är för Stockholm, som det i första hand är fråga om att åstadkomma en ändring i detta avseende, utan väl i första hand för den övriga delen av landet.

Jag vädjar således till herr Lindqvist att låta sakskaalen tala och ansluta sig till herr Jonssons förslag, nämligen om strykande av denna passus. Något annat är det ej fråga om.

I fråga om förhinderande av åtal för ofrivilliga förseelser mot nya författningsbestämmelser.

(Forts.)

Herr Hage: Herr talman! Jag har begärt ordet för att med anledning av det här föreliggande utskottsutlåtandet fästa uppmärksamheten vid den saktfärdighet, med vilken man verkställer utredningar, som begärts i riksdagsskrivelser. Vid ett föregående tillfälle pekade jag också på att den i utskottsutlåtandet omnämnda riksdagsskrivelsen från år 1905 om kungörelser fortfarande är oavgjord. Jag vet ej, om herr justitieministern, som nu sitter på regeringsbänken, sysslar med sådana saker, men jag vill i alla fall fråga, om han anser, att en sak som denna kan behöva 27 år för att bli utredd. Ty det förhåller sig verkligen så, att utredningen tagit 27 år i denna fråga. Jag får säga, att skall det gå lika sakta med varje lagstiftningsarbete, komma vi ingen stans.

Nu har man i utskottet hänvisat till denna utredning. Och jag tycker, att i allmänhet kan man ha anledning att hänvisa till en pågående utredning, när det gäller en utredning, som pågått en *kortare* tid. Så göres ju ofta. Men att som motiv för ett utskotts ståndpunktstagande hänvisa till en utredning, som pågått i 27 år, det tilltalar mig ej mycket. Med den utgångspunkten får man den känslan, att åt den här saken skall det aldrig göras något. Ty om det överhuvud taget skulle bli något av det hela, så hade det väl blivit inom 27 år.

Nu kungöras ju, som bekant, nya författningar, som röra menige man, genom Svensk författningssamling. Men hur många få del därav? Det är mycket få personer. Vi riksdagsmän ha rätt att få nämnda författningssamling gratis och begagna oss därav i ganska stor utsträckning. Men hur många människor i övrigt hålla sig med Svensk författningssamling? Jag finner från den utgångspunkten önskvärt, att det gjordes något mera för att nya lagar o. d. bekantgjordes för menige man. I det sammanhanget vill jag säga, att såvitt jag har mig bekant, är det så, att när det gäller att kungöra något från länsstyrelsernas sida, så vänder sig länsstyrelsen ofta till en enda tidning inom länet, i allmänhet en *högertidning*. De, som ej läsa den, få mycket sällan reda på vad de borde ha reda på. Jag finner alltså, att det skulle vara önskvärt, att det skapades något bättre sätt att kungöra dessa saker.

Jag ber alltså, herr talman, att få ansluta mig till det yrkande, som framställt av herr Jonsson i Eskilstuna.

Herr Fast: Herr talman! Jag begärde ordet för att en röst från allmänheten skall höras och ej bara från tidningsmän. Frågan är liten, men för allmänheten har den stor betydelse. Riksdagen har skapat massor av författningar, som allmänheten ofta är okunnig om. Jag tror ej ens, att jag säger för mycket, om jag säger, att ingen ledamot av den svenska riksdagen har en aning om alla de författningar, som utkommit under de sista åren, ja, icke ens lagutskottens egna ledamöter känna till alla dessa författningar. När så är förhållandet, är det angeläget att på effektivaste och billigaste sätt upplysa människor om de lagar, som de skola efterleva, och de straff, som drabba dem, om de ej göra det. Det kan ej vara klokt att stänga av en av de framkomliga vägar, som finnas att upplysa allmänheten om lagar och författningar.

Jag begärde ordet för att påkalla departementschefens uppmärksamhet på det sätt, varpå man nu från länsstyrelsernas sida använder sig av metoden att

I fråga om förhindrande av åtal för ofrivilliga förseelser mot nya författningsbestämmelser.

(Forts.)

meddela allmänheten saker och ting genom länskungörelser. Jag har ett starkt intryck därav, att man ej fäster största vikten vid — vilket man borde göra — att den största allmänheten skall träffas genom kungörelserna, utan att det är andra skäl, kanske rena slentrianen, som göra, att om en tidning en gång blivit använd för ändamålet, skall den också i fortsättningen bli det. Jag tror, som herr Jonsson i Eskilstuna anförde, att man genom enkla och praktiska åtgärder kan komma till ett resultat, varigenom allmänheten kan komma i bättre kontakt med de författningar, som bli utfärdade, utan att kostnaden behöver ökas. Under sådana förhållanden skall jag be att få instämma med herr Jonsson i Eskilstuna.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Man kan blåsa upp en sak till en stor fråga, och det synes herrarna vilja göra i detta fall.

Herr Kilbom talade om, hur många osanningar utskottet kommit med. Men icke gav herr Kilbom belägg för en enda osanning. Det är kanske litet oförskämt att säga det, men om herrarna ville läsa utlåtandet en gång till, kanske herrarna skulle yttra sig mindre tvärsäkert. Här tala såväl herr Kilbom som de andra redaktörer, som uppträtt, om kungörelseförarandet i allmänhet. Det är ej det, som utskottet haft att yttra sig om. Man kan ju läsa fel, men att en ledamot av konstitutonsutskottet som herr Fast, som måste vara van vid att läsa handlingar noga, att han läst lika dåligt, tycker jag är tråkigt. Det står här följande. Vilja herrarna följa med? »Annonsering i ortstidningarna, såsom motionären föreslagit, etc.» det är något helt annat. Utskottet har ej haft att yttra sig om, hur länsstyrelsernas allmänna kungörelser skola se ut. Jag tror icke, att någon inom utskottet har något emot, att länsstyrelserna annonsera på bästa sätt. Jag tror, att det är sant, vad här sagts, att länsstyrelserna kunna med små annonser för billigare kostnad träffa allmänheten bättre än på sätt nu sker, men det är ej den saken vi haft att yttra oss om.

Jag gav uttryck åt den uppfattningen första gången jag hade ordet, att det är betydelselöst, om den omstridda satsen finnes i utlåtandet eller icke. Vill andra kammaren stryka den, så betyder det ingenting, men när vi från utskottets sida försvara den, är det därför, att den är riktig. Den behöves för att ge svar på den motion, över vilken vi skulle yttra oss, och det är därför jag anser utskottets utlåtande i denna del riktigt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering oförändrad, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Jonsson i Eskilstuna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Holmdahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 12 med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Jonsson i Eskilstuna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med godkännande av motiveringen oförändrad.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med

tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Jons-son i Eskilstuna.

§ 8.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Gärde* propositionerna:

nr 103, med förslag till ändrad lydelse av § 51 regeringsformen; och

nr 104, med förslag till ändrad lydelse av § 7 riksdagsordningen samt till lag om ändrad lydelse av 12 och 25—28 §§ lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen; samt

av herr statsrådet *Gyllenswärd* propositionen, nr 118, angående uppförande av en sjukhuspaviljong vid garnisonssjukhuset i Boden m. m.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 9.

Till behandling upptogs nu första lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckta motioner angående beredande av befogenhet för exekutionsbiträde och fjärdingsman att i vissa fall meddela beslut om införsel i avlöning m. m.

I tvenne inom andra kammaren väckta, likalydande motioner, nr 267 av herr *Wiklund* i Byske och nr 369 av herrar *Wikström* och *Sandberg*, vilka motioner hänvisats till lagutskottet och behandlats av första lagutskottet, hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj: anhålla om övervägande och förslag till sådan ändring i gällande lagstiftning, att exekutionsbiträde och fjärdingsman tillerkändes rätt att vid indrivning av resterande utskylder och allmänna avgifter meddela beslut om införsel i avlöning, pension eller livränta.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Wiklund** i Byske: Herr talman! Fullt medveten om hopplösheten i att hos kammaren appellera mot första lagutskottets dödsdöm över min motion har jag dock ansett nödvändigt att begära ordet för att, innan domen verkställs, i någon mån klargöra och belysa frågans innebörd, detta så mycket mera, som jag finner, att utskottet med tystnad förbigått det väsentliga i motionens motivering, nämligen frågan om vem som med nuvarande tillämpning av införselagens bestämmelser utför det huvudsakliga arbetet, och vem som tillgodogör sig ersättningen för samma arbete, med andra ord, frågan om hur f. n. införselagens bestämmelser tillämpas.

Såvitt jag har mig bekant, sker det i regel på så sätt, att utmätningssmannen föreskriver, att exekutionsbiträdet skall hos vederbörande arbetsgivare företaga utredning och undersökning angående de restskyldigas arbetsanställning och inkomstförhållanden, varjämte jämväl utmätningssmannen ålägger exekutionsbiträdet att därefter skriftligen inkomma dels med uppgift om vad utredningen givit vid handen och dels med förslag ifråga om å vilka personer införsel bör begäras. Nästa åtgärd, som utmätningssmannen företager, är, att han överlämnar exekutionsbitrådets förteckning till sitt skrivbiträde, som sedan

I fråga om förhinder av åtal för ofrivilliga förseelser mot nya författningsbestämmelser.
(Forts.)

I fråga om befogenhet för exekutionsbiträde och fjärdingsman att i vissa fall meddela beslut om införsel i avlöning m. m.

I fråga om befogenhet för exekutionsbiträde och fjärdingsman att i vissa fall meddela beslut om införsel i avlöning m. m.

(Forts.)

på införselblankett inför de personers namn, som införseln avser, varefter utmätningmannens namnstämpel sättes på införselblanketten. Sedan överlämnas detta införselbeslut till exekutionsbiträdet, som ånyo vandrar till arbetsgivaren och verkställer delgivning. Trots att exekutionsbiträdet i dylika fall utför den huvudsakliga delen av arbetet, tillgodogör sig utmätningssmannen hela ersättningen för detsamma. I de större städerna är tillämpningen ännu mer förenklad. Där förfar man så, att utmätningssmannen utlämnar sin namnstämpel till exekutionsbiträdet, som sedan ensam får sköta införselförfarandet.

Hur detta något egendomliga förfaringsätt verkar ute i de stora kommunerna på landet, kan man förstå, då man tar sikte på att exekutionsbiträdet eller fjärdingsmannen i många fall får företaga resor på flera mil för att undersöka, om den restskyldige har möjlighet att lämna kontant betalning för sina restförda skatter eller har arbetsanställning, där införsel kan meddelas. Med den sålunda verkställda utredningen får fjärdingsmannen ge sig hem och överlämna den till sin förman, utmätningssmannen, som sedan i sin tur, på sätt jag tidigare relaterat, verkställer beslutet genom att uppföra namnet på den restförda på införselblankett och ånyo använda sin namnstämpel och därefter överlämna blanketten till fjärdingsmannen eller exekutionsbiträdet, som får ånyo företaga denna långa färd, i flera fall resor på 4—5 mil.

Det är uppenbart orimligt, att lagen skall lämna möjlighet för utmätningssmannen att tillgodogöra sig hela den ersättning, som utgår i form av indrivningsprovision. En enkel förändring av införsellagen skulle enligt mitt förmenande möjliggöra, att införseln skulle kunna meddelas på samma gång undersökningen verkställdes. Därigenom skulle en rättvisare fördelning av provisionen kunna ske samtidigt som skattebeloppen på ett effektivare, hastigare och bekvämare sätt komme samhället till godo.

Vidare har jag kommit att lägga märke till utskottets jämförelse mellan utmätningförfarande och införsel. Utskottet kommer givetvis till den uppfattningen, att det är en mycket vidlyftigare och ansvarsfullare procedur att meddela införsel än att verkställa utmätning av lös egendom. Jag tror dock, att, dess bättre, första lagutskottet är tämligen ensamt i denna uppfattning. En var torde förstå, att när det gäller att verkställa utmätning ute på landsbygden i ett otal hem fordras ett synnerligen gott omdöme hos den, som verkställer utmätning, för att kunna på ett rättvist sätt något så när uppskatta de lösörens, som gäldenären enligt lag är berättigad att behålla. Införselförfarandet däremot är, som jag nämnt, så enkelt, att det kan ett 17-årigt skrivbiträde på ett landsfiskalskontor sköta om med utnyttjande av chefsens namnstämpel. Så mycket mera kan en fjärdingsman eller ett exekutionsbiträde utföra detta, då han har lång tids erfarenhet av sitt arbete. Det gäller allenast, som det förfäres i flera distrikt i Norrland, att fastställa en viss procent av den intjänta lönen, och lika visst, som de där ungdomarna på landsfiskalskontoren kunna fastställa den procent, som skall utgå, borde exekutionsbiträdena kunna ha så pass gott omdöme, att de i sin tur kunde bestämma storleken av densamma.

En annan sak, som har varit ägnad att väcka uppmärksamhet, är, att utskottet icke aktat nödigt att i frågan höra de myndigheter, som närmast ha med dylika frågor att skaffa på landsbygden. Jag tror, att det skulle varit synnerligen välbetänkt av utskottet att före frågans avgörande infordra länsstyrelsernas yttranden. Jag skall emellertid tillåta mig att åberopa ett par korta utdrag ur yttranden, som i annat sammanhang avgivits dels av Landskommunernas förbund och dels av länsstyrelsen i Stockholms län. Landskommunernas förbund säger i sitt yttrande över uppördssakkunnigas förslag bland annat: »Det torde kunna sägas, att restindrivningen försiggår i tvenne etapper; i första hand söker indrivningsmannen att utfå kontanter och i förhoppning här- om vidtages icke utmätning omedelbart. Han nöjer sig med avbetalningar och

löften om att till viss dag få penningar. Först då dessa löften icke infrias, tillgripes utmättningsförfarandet. Utmätningarna ha emellertid förlorat i betydelse som instrument för skatteindrivning, sedan värdet av den från utmätning fredade tillgången höjts till nuvarande belopp. Däremot har införsel i lön eller pension blivit ett verksamt instrument vid skatterestantiernas indrivning. Införsel i lön är emellertid en mera lätthanterlig anordning än utmätning och kan sannolikt utan fara för missbruk helt överlämnas till fjärdingsmännen vid indrivning av skatterestantierna. Landsfiskalen skulle därför utan skada kunna avkopplas från restindrivningen i fråga om de första åtgärderna. Härigenom skulle fjärdingsmännen kunna komma i åtnjutande av en större del av indrivningsprovisionen och därför lägga i dagen ett större intresse för indrivningen. Samtidigt synes emellertid införselinstitutet böra i vissa avseenden reformeras.»

Länsstyrelsen i Stockholms län säger i annat sammanhang i sitt yttrande över de sakkunnigas förslag till ändrade föreskrifter beträffande kontrollen över landsfiskalernas och med dem jämställda befattningshavares medelsförvaltning bland annat: »Givetvis skulle det fortfarande åligga utmätningssmannen eller honom underställda exekutionsbiträden att tid efter annan, eller då skäl därtill framkomme, genom personliga besök hos arbetsgivaren övervaka införselbeslutens behöriga efterlevnad. Vidkommande indrivningsprovisionen för på angivet sätt redovisade införselmedel synes det lämpligt föreskriva, att densamma till halva beloppet städse skall tillkomma vederbörande exekutionsbiträde. I regel torde nämligen exekutionsbiträde anlitas för införskaffande av de för införselbeslutet nödiga upplysningarna, för beslutets delgivning och för övervakning av införselbeslutens efterlevnad.»

Detta är ett par yttranden, som jag i detta sammanhang velat åberopa, och vilka på ett mycket övertygande sätt styrka riktigheten av den uppfattning, som jag vågat hävda i min motion.

Bland de skäl, som utskottet åberopar för ett bibehållande av de nu gällande bestämmelserna, nämner utskottet något om landsfiskalernas och utmätningssmannens auktoritet. Ja, det är ju olika uppfattningar här i världen, men nog må jag säga, att den stora mångfalden människor här i landet nu icke med en så stor auktoritetsdyrkan se upp till handlingar, som äro åsatta tjänstemannens namnstämpel, ännu mindre se upp såsom till någon auktoritet, när det gäller de extra landsfiskalernas handhavande av införsellagen ute i landet. Nog må väl envar förstå, att de exekutionsbiträden, som i tjänsten äro grånade män, ha mycket större insikt och erfarenhet, när det gäller såväl indrivning av restantier enligt restindrivningsförordningen som införsellagens handhavande.

Slutligen lägger jag märke till att utskottet i viss mån velat anknyta sitt avslagsyrkande till landsfiskalernas lönerregleringsfråga. Jag skulle ha förstått detta, därest det varit på det sättet, att införsellagen tillkommit i syfte att på något sätt verka reglerande i fråga om landsfiskalernas och utmätningssmannens löner. Detta är dock icke fallet. Införsellagen har ju tillkommit närmast för att förbättra och komplettera utmättningsförfarandet. När nu såsom envar känner till, exekutionsbiträden och fjärdingsmän vid tillämpningen av utmättningsförfarandet lagligen äga rätt till halva provisionen, och när, såsom jag nämnde, införsellagen tillkommit i syfte att komplettera denna förstnämnda förordning, torde envar förstå, att detta icke står i något som helst samband med landsfiskalernas lönerregleringsfråga, ty landsfiskalerna ha icke tidigare tillerkänts den rätt, som de nu taga sig med stöd av en olyckligt formulerad införsellag.

En annan sak, som jag i detta sammanhang icke kan underlåta att erinra om, är hurusom utmätningssmännen i många fall kunna uppvisa en årsinkomst

*I fråga om
befogenhet för
exekutions-
biträde och
fjärdingsman
att i vissa fall
meddela beslut
om införsel i
avlöning m. m.*

(Forts.)

I fråga om befogenhet för exekutionsbiträde och fjärdingsman att i vissa fall meddela beslut om införsel i anslutning m. m.

(Forts.)

10 à 15 gånger större än den, dessa exekutionsbiträden tillgodonjuta. Detta är också ett skäl, som talar för att provisionen är av underordnad betydelse för utmätningmännen men av oerhört stor betydelse, när det gäller de fattiga befattningshavare, som gå under benämning exekutionsbiträden.

Nu kunna de ärade kammarledamöterna kanske tycka som så, att detta är en obetydlig fråga, som icke är värd, att man upptager kammarens tid med, och det kan ju förefalla så, om man ser frågan från herrar kammarledamöters synpunkt. Men för de fattiga människor, som frågan närmast gäller, är den dock av allra största betydelse, och de anse, att det icke skulle vara mer än rätt och billigt, att riksdagen tillgodoser kravet på att de själva få tillgodonjuta utgående ersättning för det arbete i samhällets tjänst, som de utföra.

Då jag sålunda hävdar den meningen, att det i motionen framställda yrkandet endast utgör ett rättfärdigt krav, som bör tillgodoses, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Häruti instämde herrar *Wikström, Selberg och Lindberg*.

Herr Björkman: Herr talman! Jag skall blott be att så kort som möjligt få yttra mig i anledning av vad motionären talat till förmån för motionen.

Jag vill då först påpeka, hurusom motionären slutade med att tala om att det gällde här att vissa exekutionsbiträden skulle få sin inkomst förbättrad till skillnad mot utmätningmännen, som hade 10 à 20 gånger så stor inkomst. Därutinnan bör då erinras om att det här ifrån motionärens sida framförts till riksdagen olika motioner, och att i fråga om själva inkomstsidan, så att säga, denna blir föremål för ett annat utskotts bedömande, då vi få in den frågan senare under årets riksdag. Därför anser jag, att när vi nu hålla på med första lagutskottets utlåtande, vi icke skola upptaga tiden med vad som sedan kommer före, när andra kammarens femte tillfälliga utskott skall yttra sig i fråga om dessa motionärens förslag.

Beträffande själva frågan, huruvida exekutionsbiträdena utan vidare skulle få företaga införsel, har jag icke något att tillägga till vad utskottet velat få fram, nämligen att införselförfarandet skall ske på utmätningmannens ansvar. Det är nödvändigt såväl och viktigast i de större samhällena som även ute på landsbygden, att man får ett enhetligt förfarande, så att icke olika personer ha befogenhet att vidtaga dessa åtgärder på olika sätt. När det t. ex. beträffande större städer och även landsbygden gått så långt, att hos en och samme arbetsgivare skett införsel efter olika principer, är det väl lämpligt, att införselförfarandet ligger i en utmätningmans hand, och att han fortfarande får bära ansvaret för enhetliga åtgärder.

Jag vill i avseende på vad den ärade talaren sade därom, att det var egenomligt, att utskottet icke berett sig förmånen att få yttranden från länsstyrelserna och andra, endast påpeka, att vi fått en ny restindrivningsförordning så sent daterad som den 13 november 1931, och att innan Kungl. Maj:t utfärdade denna förordning, det väl är all anledning antaga, att Kungl. Maj:t tagit alla de sakkunnigmöjligheter till godo, som Kungl. Maj:t kunde finna vara nödvändigt. I denna restindrivningsförordning är bibehållet det förfarande, gentemot vilket motionären nu vänder sig.

Jag har, herr talman, icke annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Föredrogos vart för sig:

första lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om ändring i lagen angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad; och

bevillningsutskottets betänkande, nr 11, i anledning av väckt motion med förslag till vissa bestämmelser angående restitution av eller befrielse från tilläggstull å silke.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 11.

Vidare företogs till avgörande andra lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckta motioner angående befrielse från viss värnpliktstjänstgöring. *Ang. befrielse från viss värnpliktstjänstgöring.*

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 124 i första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 282 i andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen för sin del ville antaga en lag om befrielse från viss värnpliktstjänstgöring i huvudsaklig överensstämmelse med ett av motionärerna framlagt förslag.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Norman, Olof Carlsson, Forslund, Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Olovson* i Västerås, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte antaga följande

*Lag**om befrielse från viss värnpliktstjänstgöring.*

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

I den omfattning Konungen bestämmer må värnpliktiga, som inkallats eller skulle hava inkallats att år 1932 fullgöra i § 27 mom. 1 eller 2 värnpliktslagen föreskriven tjänstgöring, helt eller delvis befrias från denna tjänstgöring.

Värnpliktig, som på grund härav vinner befrielse från annan tjänstgöring än repetitionsövning, må enligt Konungens bestämmande befrias från tjänstgöring, varom i nämnda lagrum stadgas, jämväl till den del densamma skulle hava ägt rum efter 1932 års utgång.

2 §.

För denna lags tillämpning erforderliga närmare föreskrifter meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Det ärende, som nu ligger på riksdagens bord, är otvivelaktigt av en mycket stor betydelse med hänsyn till sitt syftemål. Den socialdemokratiska riksdagsgruppen har väckt en rad av

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 17.

Ang. befrielse
från viss värn-
plikstjänst-
göring.
(Forts.)

motioner, i vilka motioner man gått in för en hjälpaktion åt vissa grupper av vårt lands invånare. För att åstadkomma hjälpmedel till detta har man också i motionerna givit anvisning på varifrån dessa medel skola kunna anskaffas. Den motion, som jag åsyftar såsom särskilt avsedd till hjälp åt vissa grupper, kräver icke mindre än 93 miljoner i utgifter. Det är alldeles självfallet, att motionärerna anse det vara sin skyldighet att icke blott intaga en negativ ståndpunkt och kräva hjälp utan också ge anvisning, på vad sätt de medel skola anskaffas, som äro avsedda att bereda denna hjälp.

Såsom ett led i dessa anskaffningsåtgärder har nu denna motion väckts, som syftar till en viss befrielse från värnplikstjänstgöringen, och vilken befrielse skulle innebära åtskilliga miljoner i besparingar på fjärde huvudtiteln.

När man skall söka åstadkomma medel för att täcka utgifterna, är det ju självfallet, att man bör så långt som möjligt undvika ökade skattepålagor och ökade konsumtionsskatter. De vägarna ha varit mycket anlitade även under innevarande riksdag, och jag misstänker, att man kommer att ytterligare vandra den vägen.

Den huvudtitel, nämligen den fjärde, där besparingarna skulle göras, har ju som bekant ett anslag av 122 miljoner kronor, och den summa, som ett bifall till motionen skulle innebära i besparingar, uppgår till cirka 17 miljoner kronor.

Jag skall med några ord erinra om vad utskottet säger, när det gäller denna motion, såsom stöd för sitt avslagsyrkande: »Vid bedömande av förslaget synes emellertid framför allt böra fästas avseende därvid, att dess genomförande, såsom i det föregående utvecklats, skulle innebära en ingripande desorganisation av vårt försvar.» Vi ha inom utskottet vid behandlingen av denna motion från socialdemokratiskt håll ingalunda bestritt, att genom en sådan kraftig beskärning av anslaget vissa olägenheter skola uppstå. Den saken är ju given. Men man har ändå från utskottsmajoritetens sida endast fäst sig vid de olägenheter, som i försvarshänseende skulle uppstå genom en beskärning av anslaget med 17 miljoner kronor, men mindre beaktat det syftemål, som motionen har, nämligen hjälp åt de hjälpbehövande. När man har att taga ståndpunkt till förslaget, har man att avväga, var de större olägenheterna uppstå, antingen genom en beskärning av utgifterna på fjärde huvudtiteln eller genom underlåten hjälp åt i trångmål varande grupper av medborgare. Jag har då kommit till den bestämda uppfattningen, att de sociala vådorna och olägenheterna av underlåtenheten att hjälpa äro väsentligt större än de olägenheter, som skulle uppstå genom en tillfällig beskärning av fjärde huvudtitelns anslag med ifrågavarande belopp. Jag bör av viss anledning kanhända också erinra därom, att motionärerna, i varje fall jag, som biträtt motionen, ingalunda riktat vår aktion mot försvarsväsendet, utan motionen är tillkommen för att göra besparingar. Man får sålunda hålla detta i ögonsikte, när man skall taga ståndpunkt till frågan, nämligen syftemålet med hela motionen.

De vägar, som motionärerna anvisa för besparingars ernående, äro ingalunda nya. Riksdagen har tidigare använt sig av denna möjlighet, då det gällt besparingar. Jag vill erinra om vad reservationen innehåller på sidan 11 i utlåtandet i fråga om de riksdagar, som beslutat inskränkning i de värnpliktiga tjänstgöring, och det rör sig om ett flertal fall, såsom framgår av utlåtandet. Där heter det: »Dessa nedsättningar i övningstiden motiverades bland annat dels av finansiella skäl, dels med hänsyn till att man avvaktade en allmän revision av vårt försvarsväsende samt dels för att de värnpliktiga skulle kunna användas vid produktionen av jordbruksförnödenheter, på vilka landet under vissa år led brist — alltså av sociala, finansiella, näringspolitiska och andra motiv, som ha en uppenbar släktskap med de skäl, som nu kunna an-

föras till grund för de här gjorda yrkandena.» Sådana inskränkningar har riksdagen tidigare beslutat under åren 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924 och 1925. Jag tror således, att man har alla skäl att säga, att det icke är några nya vägar, som reservanterna anvisat, när det gällt åstadkomma besparingar, utan de ha tidigare varit använda.

Ang. befrielse från viss värnplikstjänstgöring.
(Forts.)

Det läge på det ekonomiska området och på näringslivets område, som råder, och den fruktansvärda arbetslöshet, som finns här i landet, har, såsom många gånger framhållits här i riksdagen, för kommunerna och landstingen medfört oerhörda svårigheter. Med kännedom härom borde vi väl anse, att något måste göras för att hjälpa. Och då det icke finns andra vägar än att skära ned utgiftsposterna och åstadkomma besparingar, få vi väl ändå, när det gäller så exceptionella förhållanden, tillgripa en exceptionell åtgärd. Det är ju självfallet, att man icke under normala förhållanden skulle gått in för sådana krav, som man här gjort, men man har av omständigheterna blivit nödd och tvungen härtill. Jag tror också som sagt, att olägenheterna av en tillfällig nedskärning av utgifterna på fjärde huvudtiteln bliva mindre än de olägenheter, som skulle uppstå, om vi underlåto att hjälpa.

Herr talman, jag skall med dessa ord be att få yrka bifall till det lagförslag, som är bifogat den reservation, som åtföljer utlåtandet.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Det händer ju ibland, att man blir litet överraskad av vad som förekommer här i riksdagen, även om man efter en längre eller kortare riksdagsmannabana nog kan vara en liten smula härdad emot överraskningar. Jag kan emellertid för min del icke underlåta att uttala, att jag känt mig rätt överraskad av den framställning, som vid riksdagens början gjordes från socialdemokraterna och till vilken riksdagen nu har att ta ställning.

Såsom utskottet erinrar om i sitt utlåtande, gjordes under hösten, närmare bestämt den 23 oktober, således vid en tidpunkt, då man mycket väl kände till det svåra krisläget — krisen befann sig ju då i sitt mest akuta skede — en framställning från försvarskommissionen till regeringen med begäran, att regeringen ville taga i övervägande, huruvida vissa försöksövningar skulle kunna göras, som man ansåg vara av nöden för att kunna taga ståndpunkt till en eventuell omorganisation. I denna skrivelse, som icke föranledde någon som helst meningsskiljaktighet bland kommissionens ledamöter, hänsköt man hela frågans avgörande och bedömande i finansiellt hänseende till regeringen, i det att man uttalade, att kommissionen icke hade möjlighet att överblicka de finansiella möjligheterna att genomföra dessa försök, och att man därför överlämnade till regeringen att taga den saken under övervägande. Svaret på denna framställning kom ju som bekant under fjärde huvudtiteln, där regeringen och departementschefen med godtagande av de skäl, som blivit anförda av kommissionen, föreslog vissa övningsanslag, inom vilka skulle inrymmas även de försök, som kommissionen hade talat om.

När så var förhållandet och regeringen alltså efter noggrann prövning ansett sig kunna taga ansvaret för de ekonomiska konsekvenserna av ifrågasvarande övningars genomförande, så förefaller det mig, som om riksdagen och dess olika meningsgrupper hade skäl att godtaga regeringens framställning, så mycket mera som, oavsett att läget fortfarande är ganska bekymmersamt, det likväl icke har inträffat någon så exceptionell försämring, att det kan anses föreligga verkliga skäl att intaga olika ståndpunkter i slutet av oktober förra året och i början av innevarande år.

Ang. befrielse
från viss värn-
plikttjänst-
göring.

(Forts.)

Emellertid har man nu gjort den framställning, till vilken riksdagen här har att taga ståndpunkt. Reservanterna inom utskottet ha sökt motivera framställningen, och jag skall ett ögonblick be att få stanna vid denna motive-ring.

Det sägs från reservanternas sida, att »framför allt kan utskottet ej anse, att en tillfällig åtgärd av detta slag — föreslagen under en tid, då utomordentliga tidsförhållanden nödvändiggöra utomordentliga åtgärder — kan rubriceras som en desorganisation av vårt försvarsväsen». Det lär väl ändå förhålla sig så, att denna utomordentliga tid, vari vi leva, icke kan sägas medföra ett förminskande av riskerna för ett land, utan att denna utomordentliga tid också medför vissa, låt mig säga, utomordentliga risker, vilket medför, att frågan om — jag tar fasta på ordet och säger ut det — en desorganisation av vårt försvarsväsende nu måste allvarligt övervägas, och att man bör överväga, huruvida man verkligen kan taga på sitt ansvar att gå in för en dylik åtgärd.

Då det från reservanternas sida har gjorts gällande, att ett fullständigt inställande av värnpliktsövningarna icke skulle innebära en desorganisation av vårt försvarsväsende, så är det tillräckligt att erinra därom, att verkningarna av den föreslagna åtgärden skulle sträcka sig fem år framåt i tiden för vårt försvarsväsen och dess mobiliseringsmöjligheter, och detta måste väl ändå sägas innebära en ganska betydande desorganisation.

När man från reservanternas sida och från deras talesman här vill göra gällande, att precedensfall skulle föreligga och att vad som här föreslås alltså icke är något nytt, och därvid åberopa, att riksdagen vid upprepade tillfällen har gått in för inskränkningar i fråga om övningsplanen, så vågar jag bestämt göra gällande, att de åberopade fallen icke äro jämförliga med det förslag, som här föreligger. Man måste väl ändå utan vidare medge, att det var en helt annan sak att verkställa en begränsning, märk väl begränsning, av den då rikligt tillmätta övningstiden för att åstadkomma möjligheter att få arbetsfolk till de då rikligt förekommande arbetstillfällena. Nu är förhållandet raka motsatsen. Det är ju himmelsvitt olika förhållanden, när man förkortar en ganska rikligt tillmätt övningstid men i alla fall bibehåller en tämligen nöjaktig övning för de värnpliktiga. Vid de föregående tillfällena gällde det alltså icke på något vis ett fullständigt inställande av de värnpliktigas övningar, vilket däremot nu skulle vara fallet. Skillnaden mellan dessa båda saker behöver jag icke närmare utveckla. Den är ju stor, att jämförelsen härvidlag från reservanternas sida utan vidare faller till marken.

Vad sedan beträffar den omständighet, som man här särskilt har lagt tonvikten vid, nämligen de svåra tider, vari vi leva, och särskilt den försämrade arbetstillgången och svårigheterna att kunna bereda tillräckligt understöd åt de arbetslösa, så tror jag, att reservanterna här ha överdrivit den hjälpverkan, som ett inställande av övningarna skulle få. Det är ju dock så, att det är ett betydande antal arbetsföra människor, vilka sysselsättas under värnpliktstiden, och därmed beredas ju motsvarande möjligheter för ersättare att träda in under den tid, de värnpliktiga äro ute för fullgörande av sina övningar. Visserligen kommer detta icke att inträffa i alla fall, men i mycket talrika fall kommer det att inträffa, att när en person kallas in för att fullgöra sin värnplikt, blir en annan sysselsatt i hans ställe. Härigenom beredas ju vissa ökade arbetstillfällen för dem, som äro lediga. Vidare tillkommer också den omständigheten, att icke så få, som gå lediga utan att kunna få arbete, dock under värnpliktstiden i alla fall bli försörjda, och följaktligen bortfaller där en anledning för samhället att taga hand om dem genom arbetslöshetsförsörjning. Det är naturligtvis omöjligt att därvidlag komma med några uträknade eller ens ungefärliga siffror, men det torde icke vara förmätet att antaga, att den hjälp

i fråga om arbetslösheten och de fördelar i övrigt, som skulle vinnas genom värnpliktsövningarnas inställande, skulle bli av ringa omfattning och icke alls svara mot de svårigheter och den desorganisation av vårt försvarsväsende, som skulle bli följden, därest det förslag, som reservanterna ha framställt, bleve lag.

*Ang. befrielse
från viss värn-
pliktsjäms-
göring.
(Forts.)*

Nu kan man kanske också resonera på det sättet, att det i alla fall icke skulle medföra några risker att vidtaga den av reservanterna föreslagna åtgärder. Ja, det kanske är en och annan, som anser, att förhållandena äro så pass lugna och trygga runt omkring oss ute i världen, att icke några särskilda risker kunna sägas föreligga. Det kanske också kan finnas de, som anse, att förhållandena inom en nära framtid och under den tid, då verkningarna av den föreslagna åtgärden skulle göra sig kännbara, icke heller kunna anses innebära några särskilda risker. Jag skall icke närmare ingå på denna sak. Jag tror likväl man har rätt att säga, att när den föreslagna åtgärden skulle medföra ganska obetydligt gagn i det hänseende, som reservanterna och förslagsställarna här ha åsyftat, när vidare denna åtgärd skulle medföra en mycket betydande desorganisation av vårt försvarsväsende, när man slutligen har anledning att med en viss oro se, hur tilltrasslade och vanskliga förhållandena äro runt omkring oss ute i världen, så kan den föreslagna åtgärden icke anses vara klok eller riktig eller ens förenlig med verklig ansvarskänsla.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! När vi från socialdemokratiskt håll väckte den stora motionen om kristidshjälp, så ifrågasatte vi samtidigt vid talmanskonferensen, att man skulle för behandlingen av denna motion tillsätta ett särskilt utskott för att på det sättet få ärendet behandlat i ett sammanhang. Det befanns emellertid, att svårigheterna att gå den vägen voro stora, och resultatet blev, att den socialdemokratiska motionen remitterades i olika delar till olika utskott. Nu ha vi det första exemplet på hur olyckligt det sättet att behandla ärendet är, och hur mycket lyckligare det skulle ha varit, om man hade tagit upp frågorna i sitt riktiga sammanhang. Här har andra lagutskottet behandlat frågan om besparingar på fjärde huvudtiteln närmast som en fristående fråga utan att ett ögonblick bekymra sig om vad som är det viktiga i spörsmålet, nämligen behovet att skaffa pengar för att hjälpa människor i nöd.

Det finns ingen särskild anledning att nu lägga upp diskussionen på dessa bredare linjer. Vi få tillfälle till detta senare, men jag har velat erinra om, att man får icke den rätta bakgrunden till dagens diskussion, om man icke betänker, att den socialdemokratiska motionen om inställande av värnpliktsövningarna är ett led i den stora motionen, ett led i försöket att finansiera den hjälp åt olika folkgrupper i betryck, som vi anse nödig, och som vi mena, att statsmakterna böra ge.

Om jag sedan går över till utskottsutlåtandet i denna speciella fråga, så måste jag till en början konstatera, att jämfört med den kritik mot det socialdemokratiska förslaget, som tidigare har varit synlig i pressen, så är vad utskottet här har att anföra ganska mildt. Den företeelsen är ju icke ovanlig. Det händer mycket ofta, att partierna genom sin press utöva en kritik, som slår över på ett sådant sätt, att när man äntligen står öga mot öga med varandra här i riksdagen, vågar man icke upprätthålla kritiken på samma sätt, som man har gjort i pressen.

Det sägs, och det är huvudargumentet mot det socialdemokratiska förslaget, att det skulle åstadkomma en desorganisering av vårt försvar. Det har i pressen också framhållits, att det skulle från socialdemokratiskt håll innebära ett löftesbrott att på detta sätt gå till attack mot 1925 års organisation, då vi ju genom att medverka till denna organisations genomförande måste anse oss

*Ang. befrielse
från viss värn-
pliktstjänst-
göring.*

(Forts.)

bundna att uppehålla den, till dess att en utredning har visat nya och bättre vägar för organiseringen av våra försvarskrafter. Jag kan icke tänka mig, att de, som med verklig uppmärksamhet ha genomläst andra lagutskottets föreliggande utlåtande, ha kunnat komma till någon annan uppfattning än att utskottet har ansett sig böra tillgripa ett starkt ord, som avses verka i och för sig, i avsaknad på något verkligt argument, som skulle visa, att detta verkligen innebär en desorganisering.

Vad är det utskottet i detta fall lyckas visa? Det lämnar oss stora utredningar om hur en frikallelse av de värnpliktiga, som i år skulle inkallas, skulle verka under olika tider, det förser oss med stora tabeller, och det hela verkar kanske i början ganska imponerande, men när utskottet självt skall deducera fram resultatet av sina utredningar på denna punkt, kommer utskottet till det resultatet, att de föreslagna befrielserna skulle under 1932 och 1933 omöjliggöra övningar i regements- och högre förband samt försvåra dessa övningar under år 1934. D. v. s. slutresultatet av den stort upplagda utredningen blir, att man skulle i värsta fall genom de frikallelser, som den socialdemokratiska motionen åsyftar, omöjliggöra manövrer under två år. Jag ställer verkligen den frågan, om det är någon av herrarna, som tror, att genom ett sådant inställande under två år av fälttjänstövningarna, ty det är den väsentliga innebörden, vår försvarsorganisation skulle falla sönder, vårt försvar desorganiseras? Bara man ställer emot varandra detta påstående om desorganisation och vad utskottet faktiskt har lyckats visa på den punkten, klargöres ju, hur orimligt detta uttalande om desorganisation är. Så illa är icke vår försvarsorganisation uppbyggd, att om man omöjliggör övningar i högre förband under ett par år, detta skulle leda till att hela organisationen komme ur funktion.

Hade man velat komma närmare vad man möjligen kan göra i anmärkningsväg på denna punkt, så skulle man ha sagt, att vad som här har föreslagits från socialdemokratiskt håll tillfälligtvis försvagar krigsberedskapen, att alltså under de år, då man inställer värnpliktsövningarna, utbildning av vissa värnpliktiga, delvis befälsutbildning, är icke vår arméorganisation — påverkan på marinen kan icke vara betydande — på samma sätt stridsberedd, som den skulle ha varit, därest man icke vidtog denna åtgärd. Om man gör den anmärkningen, så innebär det en mycket stor modifikation av utskottets påstående om desorganisation. Då har man kommit ned att diskutera på ett mycket rimligare plan, vilken betydelse för de närmaste åren i fråga om krigsberedskap detta förslags genomförande skulle få.

Jag kan acceptera den synpunkten, att förslagets genomförande tillfälligtvis inverkar menligt på krigsberedskapen, och då uppställer sig den frågan: Är det försvarligt att under några förhållanden medverka till en sådan minskning ens tillfälligtvis? Herr Magnusson i Skövde sökte här göra gällande, att de faror, som hota vårt land, ingalunda äro mindre nu än de varit tidigare. Men ett sådant fixerande av riskerna säger i själva verket ingenting. Man måste väl ställa frågan så: Äro våra risker i och för sig så stora, att varje åtgärd till minskande av krigsberedskapen är farlig, eller är det icke så, att vår risk är så ringa, att vår krigsberedskap, sådan den framträder i 1925 års organisation, är tillräcklig och väl tål en tillfällig nedsättning? Jag vågar ställa frågan, om någon av herrarna tror, att vårt land under en tid, som vi rimligen kunna försöka överskåda, hotas av att komma i det läget, att vi på allvar skulle nödgas bereda oss på krig. Jag erinrar därom, att utgångspunkten för 1925 års organisation var den, att man ansåg: att vårt land näppeligen längre löpte några risker att direkt indragas i krig, att vår fara ansågs väsentligen bestå däri, att under krig mellan andra stater operationer kunde komma att föras i vår närhet, och att detta kunde på våra försvarskrafter ställa ganska stora anspråk för att förhindra, att vi komme med i kriget. Det var utgångspunkten 1925. Jag tror

icke, att någon på allvar vill göra gällande, att det sedan dess i vårt läge inträtt ändringar, som öka riskerna. Om man alltså år 1925 ansåg, att vad som då föreslogs och beslöts var tillräckligt, måste man också säga sig, att organisationen i dag icke bara håller måttet för att möta de antagliga riskerna utan också gjorts så pass omfattande, att en tillfällig nedsättning av krigsberedskapen icke kan vara äventyrlig. Det är ur en sådan synpunkt, som jag betraktar förslaget om inställande av värnpliktsövningarna, och jag upprepar än en gång, att det enda, som utskottet har kunnat ådagalägga, är, att man för två år kan omöjliggöra övningar i högre förband och eventuellt för ett tredje år försvåra dessa övningar.

Från detta allmänna resonemang går jag över till frågan om försvarskommissionens skrivelse, som ju har tillmätts en ganska stor betydelse i diskussionen och tydligen också av utskottet har tillagts mycket stor vikt, då utskottets talesman här inledde sitt anförande med och lade tyngdpunkten vid denna framställning från försvarskommissionen. Jag är glad, att jag hann lagom hem till debatten i dag här i riksdagen, ty här blir det tillfälle att på ett helt annat sätt än i diskussionen i pressen få klargöra, vad som förekommit, och tvinga fram anmärkningarna på ett helt annat sätt, än man kan göra det i en tidningsdiskussion. När frågan om vissa försök, avsedda att ligga till grund för försvarskommissionens förslag, kom upp i försvarskommissionen, hade till kommissionens ledning utarbetats ett förslag, vari man mycket energiskt gick in för att dessa övningar skulle komma till stånd. När förslaget föredrogs, gjordes av finansministern, som är ledamot av försvarskommissionen och som deltog i den första behandlingen av detta ärende i kommissionen, just anmärkningar mot att kommissionen under dessa tider skulle framställa krav på medel för nya ändamål. Jag minns mycket väl, att finansministern där, såsom han gjort vid många andra tillfällen, visade, hur stora svårigheterna voro att få budgeten att gå ihop och hur nödvändigt det var att göra besparingar på alla områden, där sådana överhuvud taget kunde göras. Vid den fortsatta behandlingen av ärendet inom försvarskommissionen sades också från de deltagande riksdagsmännens sida ifrån, i vart fall från socialdemokratiskt håll, att det var orimligt att sitta i försvarskommissionen och göra framställningar, vilka vi kanske i egenskap av riksdagsmän icke kunde biträda, sedan vi fått en överblick av läget, som måste säga oss, att det just nu finns angelägnare uppgifter än dessa prov på hur den operativa enheten verkar i högre förband. Vi hävdade, att man orimligen kunde pressa på regeringen för detta anslag, men vi hävdade också, att vi som riksdagsmän måste ha fria händer att bedöma detta förslag i sammanhang med annat, och att vi alltså borde så formulera skrivelser, att den icke förpliktade oss att under alla omständigheter träda in för detta anslag, alltså även om vi kunde säga oss, att vi, när förslaget kom före i riksdagen, hade helt andra grunder för vårt bedömande, än vi kunde ha, när förslaget behandlades inom försvarskommissionen. Detta ledde till ett mycket grundligt omskrivande av framställningen till Kungl. Maj:t. I stället för att man i det första förslaget hade skrivit framställningen som en direkt hemställan till Kungl. Maj:t att bereda medel på fjärde huvudtiteln för detta ändamål, sades det i stället, att kommissionen är medveten om de betänkligheter, som för närvarande de rådande statsfinansiella svårigheterna väcka mot anspråk för nya ändamål. Kommissionen saknade dock möjligheter att avgöra, om svårigheterna äro av den art, att medel för ändamålet överhuvud icke nu kunna ställas till förfogande. Därför ansåg sig kommissionen, såsom uttrycket lyder, böra anmäla önskemålet till herr statsrådet. Vi inskränkte oss alltså till att lägga ärendet inför Kungl. Maj:t, för att, när Kungl. Maj:t gick till prövning av anslagen under fjärde huvudtiteln, även detta önskemål skulle kunna tagas i betraktande.

*Ang. befrielse
från viss värn-
pliktsjänst-
göring.
(Forts.)*

*Ang. befrielse
från viss värn-
pliktsjämst-
göring.
(Forts.)*

Nu säger herr Magnusson i Skövde, att det är ju egendomligt, att man nu skall intaga en annan ståndpunkt, än man intog i oktober, då man ju väl kände till läget. Jag måste fråga min kamrat från försvarskommissionen, varför han, om han hade läget fullt klart för sig i oktober, ändå skrev till Kungl. Maj:t, att han icke kunde bedöma, om det fanns möjligheter att få rum för dessa medel. Har man läget fullt klart för sig, behöver man väl icke vara så blygsam, att man säger, att man ingenting vet om den saken. Då är det väl bättre att direkt tala om för Kungl. Maj:t, att vi inom försvarskommissionen klarat läget, att vi veta, vad vi ha råd till, även om regeringen icke vet det. Men utgångspunkten var faktiskt, att vi icke kunde bedöma läget, och vi voro tillräckligt försiktiga att också säga ifrån detta och icke göra en framställning, som skulle betyda, att vi under alla omständigheter krävde, att detta anslag upptogs. Vi förklarade icke ens, att detta förslag var oundgängligt för att försvarskommissionen skulle kunna fortsätta arbetet.

Så komma vi in på den andra fasen. Man säger, att Kungl. Maj:t var vänlig mot försvarskommissionen och beredde rum för anslaget. Kungl. Maj:t ansåg, att det statsfinansiella läget tillät, att man placerade detta anslag på 700 000 kronor till fälttjänstövningar att väsentligen användas för att utföra de prov, om vilka försvarskommissionen skrivit. Därav drar herr Magnusson den slutsatsen, att när Kungl. Maj:t fann, att läget medgav detta, hade också vi andra skyldighet att finna detsamma. Men nu är ju läget det, att vi från socialdemokratiskt håll ansett, att vad Kungl. Maj:t föreslagit för att hjälpa betryckta folklager, är otillräckligt och att det behövs mera medel för att kunna fylla de anspråk, som i detta hänseende rimligen kunna ställas. Därav följer ganska naturligt, att vi från den utgångspunkten också skola vara fria att bedöma, vilka utgifter som kunna besparas och hur medel skall kunna anskaffas för vad vi betrakta som det angelägnaste. Ingen, som deltagit i försvarskommissionens överläggningar, skall kunna bestrida, att vi i försvarskommissionen gjort sådana förbehåll för vår medverkan till denna skrivelse till Kungl. Maj:t, att vi ha fullkomligt fria händer att i riksdagen bedöma, huruvida detta anslag nu bör beviljas eller icke. När vi ha gått in för att föreslå ett inställande av värnpliktsövningarna under året, har det varit för att skaffa medel till att lämna de betryckta hjälp, och det följer ganska självklart av ett antagande av förslaget om inställande av värnpliktsövningarna, att även fälttjänstövningsanslaget försvinner. Ty det är den enda sanning, som sagts i hela den kampanj, som förts om försvarskommissionens skrivelse, att om man icke inkallar de värnpliktiga, så kan man icke ha några fälttjänstövningar.

Jag tager saken så här utförligt, därför att jag förutser, att det är icke sista gången, den kommer att bli använd på ett oriktigt, för att icke säga otillständigt sätt.

Jag kommer då till frågan: vad säger försvarskommissionen, därest den icke får detta anslag? Det kan ju vara av intresse för herrarna, när det gäller att bedöma arten av den skrivelse, som kommissionen avgav, att höra, att vi inom försvarskommissionen också diskuterat, vilken innebörd för vårt arbete det skulle ha, därest detta anslag till prov i högre förband av de föreslagna operativa enheterna icke skulle beviljas. Det angavs då två möjligheter. Den ena möjligheten var, att proven skedde, sedan förslaget hade avgivits, d. v. s. att man utarbetade ett förslag på alternativa linjer och att, när de militära myndigheterna gingo att avgiva sina yttranden över kommissionens förslag, man använde tillfället till en sådan prövning, eller också att regeringen, innan den framlade förslag till riksdagen, lät utföra dessa prov. Man kan ju häremot invända: är det då någon nytta med försvarskommissionens förslag, om de icke få denna praktiska prövning, innan de framläggas? I skrivelsen erinras om, att man gjort sådana prov i lägre förband och att man av dessa vunnit ganska

gynnsamma resultat. Jag tror, att jag vågar säga, att med utgångspunkt från dessa resultat anse sig våra militära sakkunniga kunna utarbeta detta förslag vidare. Man anser det önskvärt att få göra proven, men man anser sig icke förhindrad att utarbeta förslaget, om icke dessa prov på ett visst stadium komma till stånd. Detta bestyrker ju ytterligare, att vi inom försvarskommissionen kunnat förbehålla oss friheten att bedöma detta ärende i sitt sammanhang, när frågan förelägges riksdagen. Ingalunda ha vi utan hänsyn till andra viktiga spörsmål förbundet oss att på en viss punkt under alla omständigheter gå fram på en viss linje. Redan omarbetandet av skrivelsen på det sätt, jag skildrat, måste ge vid handen, att man inom försvarskommissionen velat hålla möjligheterna till en slutlig prövning öppna icke blott inom regeringen utan även inom riksdagen.

Jag kommer då till frågan om vad det betyder, därest man avslår detta förslag från socialdemokraterna om ett inställande av värnpliktsövningarna, vilket skulle möjliggöra en besparing på fjärde huvudtiteln av 17 miljoner kronor. Det har sagts, att med detta förslag står och faller den socialdemokratiska motionen om kristidshjälp. Man vill göra gällande, att om man byggt upp finansieringen på en förutsättning, som riksdagen icke vill godkänna i en punkt, är därmed också sagt, att vi icke ämna allvarligt söka genomföra de huvudyrkanden, som vi ha framställt i den socialdemokratiska motionen. Jag betonar här, som jag gjort vid andra tillfällen, att det väsentliga för oss är att bringa hjälp åt de betryckta människorna. Kan man finna bättre vägar för att bringa denna hjälp, än de vi föreslagit, à la bonne heure, då äro vi fullständigt beredda att pröva de nya uppslagen, men den omständigheten, att man motsätter sig en del av den föreslagna finansieringen, kommer icke att betyda, att vi komma att försumma någon möjlighet att driva igenom de hjälpförslag, som vi framlagt. Vill icke riksdagen vara med om att öppna möjligheter till att bespara dessa 17 miljoner kronor, så finnas andra vägar att gå, och det kan kanske i detta ögonblick vara smakligare för en del, om vi komma och yrka på en höjning av den direkta beskattningen — gärna framför allt placerad på de större inkomsttagarna — som täcker detta belopp. Detta måste bli den närmaste följden, och om herrarna verkligen vilja, att man skall hjälpa de betryckta, men ömma så starkt för vår beredskap på försvarsväsendets område, då förmodar jag, att herrarna med lätt hjärta skola på den direkta beskattningens område offra de slantar, som krävas för att täcka de hål, som genom avslag på denna motion uppstå, när det gäller att finansiera det socialdemokratiska förslaget till kristidshjälp. Jag tycker det är riktigt, att det här säges ifrån, att herrarna genom att stänga denna väg icke kan stäcka våra försök att bringa den hjälp, som behövs, åt de nödställda. Stänges den ena vägen, skola vi försöka komma fram en annan.

I detta anförande instämde herrar *Pettersson* i Hällbacken och *Lundstedt*.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Man kan vara ense med den föregående ärade talaren om att den formella behandlingen av det föreliggande ärendet ter sig något egendomlig. Den föreliggande motionen om värnpliktsövningarnas inställande är ju icke något självändamål, icke det huvudsakliga förslaget, utan motionen är närmast att betrakta som ett följdyrkande till den stora socialdemokratiska motionen om vissa åtgärder i anledning av den ekonomiska krisen. Vid sådant förhållande är det ju klart, att man icke får det rätta greppet på spörsmålet. Men orsaken till att saken kommit fram i detta läge är, vill jag säga, av rent riksdagsteknisk natur. Inom andra lagutskottet ha vi haft uppe till diskussion möjligheterna att finna en annan behandlingsordning, men det har strandat därpå, att statsutskottets första avdelning ansett

Ang. befrielse
från viss värn-
pliktsjäms-
göring.
(Forts.)

Ang. befrielse
från viss värn-
plikttjänst-
göring.
(Forts.)

sig vara i behov av riksdagens beslut i förevarande ärende för att kunna behandla fjärde huvudtiteln, därför att spørsmålet om värnpliktsövningarnas inställande ingriper på en mångfald punkter på försvarshuvudtiteln. Under sådana förhållanden har andra lagutskottet ansett sig nödsakat taga upp denna motion till behandling, innan de verkliga huvudförslagen hunnit behandlas i riksdagen.

Nu kan man säga, och det skyntade fram, vill jag minnas, i den förste ärade talarens anförande här i dag, att denna besparingsåtgärd kan vara befogad under alla förhållanden. Men är det så, att man icke direkt anser sig böra göra denna besparing för att få den löpande budgeten att gå ihop, då är det klart, att man ställer sig mera kritisk till projektet än eljest, och andra lagutskottet har kanske också närmast av denna anledning ansett sig böra behandla motionen mera ur försvarsorganisatorisk än ur direkt finansiell synpunkt. Vi ha trots oss komma underfund med, att besparingseffekten icke är alldeles odiskutabel och i vissa hänseenden rätt tvivelaktig. Framför allt kan man icke räkna med att som en följd av värnpliktsövningarnas inställande utan vidare få inkassera den summa, som nämnts i den socialdemokratiska krishjälpsmotionen, 17 miljoner kronor. I en annan motion har lämnats en specifikation på storleken av de olika anslagsposterna å fjärde huvudtiteln före och efter den föreslagna nedskrivningen. Där finns en hel rad anslag uppräknade och nedprutade, som egentligen icke stå i direkt samband med huruvida värnpliktsövningarna skola inställas eller icke. Den genom ett bifall till motionen direkt påvisbara besparingen är den, som hänför sig till anslaget för de värnpliktigas underhåll och anslaget till fälttjänstövningarna, men den summan stannar vid väsentligt lägre belopp, än man rört sig med i diskussionen här.

Det är den ena sidan av saken, och den andra är den, att ett inställande av värnpliktsövningarna kan vålla en del andra olägenheter, som icke få helt förbises, framför allt i fråga om arbetslösheten bland de yngre årsklasserna. Det kan hända, att man genom att inställa värnpliktsövningarna ser sig nödsakad att öka volymen av det allmännas åtgärder för arbetslöshetens bekämpande, just därför att en stor del dagsverken, som nu tagas i anspråk för värnplikten, då skulle frigöras och trängas med andra på den allmänna arbetsmarknaden.

Jag vill för min del säga, att jag icke principiellt är emot, att ytterligare besparingar göras på försvarsväsendets område, och icke heller främmande för tanken, att sådana besparingar kunna ernås genom att inställa eller i varje fall genom att reducera värnpliktsövningarna. Men jag har den bestämda uppfattningen, att därest ett sådant förslag skall kunna genomföras, måste det komma från regeringen och vara uppgjort och granskat av de ansvariga myndigheterna. Problemet är för vittutscende, och det är för många hakar, som gripa in på olika håll, för att man skall kunna vidtaga en så långt gående åtgärd på grund av yrkanden i en enskild motion, även om denna motion är underskriven av en person, som för närvarande sitter som ordförande i försvarskommissionen. Om till ett annat år krisen har ytterligare fördjupats och förtätats — därom kan för närvarande ingen säga någonting — då håller jag det för sannolikt, att den då sittande regeringen, vem den än må vara, kommer att få vidtaga ytterligare besparingar på försvarshuvudtiteln. Åtskilliga prutningar hava gjorts i årets statsverksproposition, men kanske kunna de gå än djupare. Det förefaller mig, som kunde man exempelvis inställa repetitionsövningarna, vilket skulle vara väsentligt mindre riskabelt ur synpunkten av försvarsväsendets effektivitet än det föreslagna inställandet av alla övningar, även rekrytövningarna. Genom att inställa rekrytövningarna sätter man en hel årsklass ur funktion för hela den tid, som denna årsklass tillhör beväring och landstorm, men det behöver icke bli fallet, om man inställer repetitionsövningarna helt eller delvis. Genom att partiellt inställa övningarna når man visserligen icke

samma besparingseffekt som genom att inställa alla övningar, men besparingen har icke heller samma konsekvenser i arbetslöshetshänseende, alldenstund repetitionsövningarna avse en så kort tid, att de för de flesta däri deltagande närmast kunna betraktas som en semestermånad.

Den föregående ärade talaren kom i slutet av sitt anförande in på spörsmålet, huruvida den socialdemokratiska motionen om krishjälpen genom riksdagens ständpunktstagande i nu föreliggande fråga skulle komma i bättre eller sämre läge. Jag vill, herr talman, icke för tillfället yttra mig därom, men jag är för min del villig att medgiva, att det är riktigt, som han anmärkte, att den stora krishjälpmotionen måste sakligt prövas från skilda utgångspunkter, oavsett hur riksdagen ställer sig till nu föreliggande spörsmål. Jag är ense med honom därutinnan, att skulle riksdagen, innan den åtskiljes, finna nödigt att öka anslagen till vissa särskilda kategorier hjälpbehövande — jag tänker särskilt på jordbrukarna — får riksdagen sörja för att medel ställas till förfogande för ändamålet. På vad sätt detta skall ske, därom är det för tidigt att yttra sig i nu föreliggande sammanhang.

I varje fall, som frågan nu ligger och med hänvisning till vad andra lagutskottet anfört rörande de organisatoriskt betänkliga konsekvenserna av ett inställande av vapenövningarna samt icke minst med hänsyn till att jag anser, att ett förslag med sådan räckvidd som det föreliggande bör komma från regeringen, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wigforss: Herr talman! Det är icke bara så, som herr Hansson i Stockholm anförde, att utskottets utlåtande är utmärkt av en helt annan ton än den, som utmärkt den offentliga diskussionen, utan även debatten i dag har åtminstone hittills förts på ett annat och sakligare sätt än man kan säga om den kritik, som från pressens sida riktats mot det socialdemokratiska förslaget. Det ögonblickliga påståendet, som kom från alla motståndare till den socialdemokratiska krishjälpmotionen, var ju det, att detta helt enkelt var ett demagogiskt valknep för att locka en mängd människor, som voro ovilliga i fråga om landets försvar. Och både när det gällde verkningarna i fråga om arbetslöshetens understödjande och när det gällde försvaret tillgrip man sådana överdrifter, att det var mycket tvivelaktigt, huruvida man icke från det hållet ville framför allt giva intrycket, att i och med detta vore hela den socialdemokratiska krishjälpmotionen bragt ur världen.

Jag tror nu, att det socialdemokratiska partiet mycket väl kan gå ut till alla samhällsklasser och försvara det förslag till att skaffa de nödvändiga medlen, som vi hade framlagt, även den del av förslaget, som inbegripes i detta inställande av värnpliktsövningarna. Men jag skall gärna medgiva, att det hade varit lyckligt, om ett sådant förslag, som den siste ärade talaren nämnde, kommit från regeringshåll. Det är kanske på den punkten, som en del medlemmar av riksdagen, som annars icke ställa sig principiellt avvisande till en sådan besparingsväg som denna, känna tveksamheten stor att i en så utomordentligt betydelsefull sak riksdagen skulle besluta på grund av en enskild motion, även om denna motion kommer från riksdagens största parti. Och jag skall tillägga ett beklagande av, att vi inom det socialdemokratiska partiet icke så tidigt i höstas som under själva budgetarbetet hade kommit till klarhet om, att man kunde vinna så mycket genom ett inställande av värnpliktsövningarna, som visat sig vara fallet. Då kunde vi i alla händelser hava gjort försöket att söka känning med den sittande regeringen för att anmäla vår vilighet att på den vägen vinna en del av de besparingar, om vilka man även på regeringshåll talade om, att de skulle bli nödvändiga. Men saken var den, att jag för min del åtminstone icke var på det klara med, att man verkligen kunde vinna så många miljoner genom inställandet av värnpliktsövningarna.

Ang. befrielse från viss värnpliktsjämsgöring.
(Forts.)

*Ang. befrielse
från viss värn-
plikstjänst-
göring.*
(Forts.)

Och för det andra kunde ingen utanför regeringskretsen hava fullt klart för sig, hur budgeten skulle ligga till och att en så stor ökning av skatterna skulle bli nödvändig. Hade båda de sakerna varit klara, tror jag, att det varit riktigt, att vi för regeringen anmält vår villighet att på denna punkt åstadkomma besparingar.

Jag tror, att vi i denna fråga kunna tala mycket lidelsefritt helt enkelt därför, att detta förslag till minskning på de militära utgifterna icke från det socialdemokratiska partiets sida på något sätt är framdrivet av önskan att i förväg prejudicera det ståndpunktstagande, som kan bli följden efter det att försvarsutredningen blivit färdig med sitt ståndpunktstagande. Jag vill så kraftigt som möjligt understryka — det tror jag kammarens ledamöter skola förstå — att för de medborgare, som önska en fullständig avrustning, kan det vara fullständigt betydelselöst, om försvaret ett år går till 130 miljoner kronor eller till 113 miljoner kronor. Det är uppenbart, att icke det kan vara någon anledning för dessa avrustningsvänner att komma fram med ett sådant förslag, om icke därmed avses, att man verkligen i ett nödläge skall skaffa nödvändiga medel för att hjälpa de arbetslösa och de betryckta jordbrukarna. Jag vill understryka det därför, att man i den offentliga diskussionen sökt skjuta fram, att detta skulle vara något grundmotiv, som låge bakom den socialdemokratiska motionen. Var och en, som känner till behandlingen inom det socialdemokratiska partiet, kan betyga, att så icke är förhållandet.

En sak, som också diskuterades som mer eller mindre tvivelaktig, var frågan om besparingens effektivitet, när det gäller att möta arbetslösheten, och det är därför den frågan, som jag ett litet ögonblick skall gå in på.

Herr Andersson i Rasjön nämnde, att besparingarna icke till sist kunna bli så stora som dessa 17 miljoner kronor, när det just gäller att bekämpa arbetslösheten. Det är ingenting, som för socialdemokraterna varit fördolt. Det är till och med så, att socialdemokraterna mycket väl veta, att genom ett inställande av ett års värnpliktsövningar skjuta vi helt enkelt bördan av arbetslösheten delvis över från staten till enskilda. Det är alldeles uppenbart, att om det finnes i landet en mycket stor mängd arbetslösa, som, när de kallas in till tjänstgöring, på detta sätt få sin försörjning genom statsmedel, så lättas däri- genom bördan för de — låt mig säga — familjer, släktingar och bekanta, som annars fått skaffa dem denna försörjning. Det är sålunda helt enkelt ett överskjutande av bördan att försörja de arbetslösa till enskilda. Men lägg märke till, att det är ett överskjutande, som man åtminstone från det borgerliga hållet alltid ansett vara fullständigt nödvändigt. Det som överraskat oss socialdemokrater allra mest, är den villighet, som man i detta sammanhang från borgerligt håll — och med borgerligt håll menar jag nu de offentliga organ, som yttrat sig rörande denna sak under diskussionen — visat att betrakta värnplikten som en mycket rimlig form för understöd åt arbetslösa. Och lägg märke till, vad det är, som skiljer denna form att försörja de arbetslösa, från de former, som vi annars tillämpa! Det är just, att här gör man ingen som helst åtskillnad mellan de arbetslösa, som äro så utblottade, att de måste hava hjälp av det allmänna, och andra arbetslösa, som under alla förhållanden få lov att skaffa sig försörjning genom att lita till familjen, släktingar och närstående. Ni vet, att i vår arbetslöshetspolitik har man uppställt grundsatsen, att när det gäller både nödhjälpsarbeten och — naturligtvis — kontantunderstöd, har man till en början skilt ut vissa grupper av arbetare. Man har sagt, att de befinna sig i det läget, att de äro säsongarbetare och att de skola kunna, när de arbeta, skaffa sig en så stor inkomst, att de kunna klara sig under arbetslöshetsperioderna. Man har sagt om andra grupper, att de äro i den ställningen, att de icke kunna göra anspråk på samhällets stöd. Man har klippt bort dem, därför att behovet icke är klart framträdande. Även om denna hårda regel

fått maka åt sig under årens tryck, är det uppenbart, att från det håll, där man drivit igenom våra nuvarande arbetslöshetsdirektiv, tänker man icke ett ögonblick på att slopa behovsprövningen. Ni vet antagligen allesammans, att när man diskuterat svagheter i arbetslöshetsförsäkringen såsom en metod att bekämpa arbetslösheten, har man strax framhållit, att arbetslöshetsförsäkringen endast kan hjälpa en relativt kort årlig period; sedan bliva de arbetslösa ställda inför frågan, huru de skola kunna skaffa sig uppehälle. Då har man t. ex. i England och Tyskland från början gått in på linjen att inrätta ett slags extraordinärt understöd åt de arbetslösa, vilket också oberoende av deras behov tilldelats dem under en viss övergångsperiod. Men vad är det, som hänt under trycket av de svåra tiderna under de sista åren? Jo, då har man just från det håll, där man här talar för att använda värnplikten som försörjning för de arbetslösa, med största styrka krävt och genomfört både i England och Tyskland, att man ytterst noga skall undersöka dessa arbetslösas personliga förhållanden, och om man finner, att de kunna försörjas av familjen eller äga ett litet sparkapital eller att de på något annat sätt kunna skaffa sig det absolut nödvändiga livsuppehållet, då säger man, att de skola skiljas ut från dem, som skola hava understöd. Jag undrar, om våra borgerliga i Sverige äro av en annan mening och om de vilja vara så liberala och generösa, att de säga, att så fort en person är arbetslös, så skola vi giva honom försörjning, och kan han icke få arbete, skola vi giva honom uppehälle, även om han har sin ställning i en sådan miljö, en sådan familj eller sådana ekonomiska förhållanden, att man kan göra gällande, att han kan draga sig fram utan detta samhälleliga understöd. Jag säger icke, att det är vi socialdemokrater, som pressa på den linjen, men jag säger, att när man från det borgerliga hållet är övertygad, att man måste bedriva arbetslöshetspolitiken med yttersta sparsamhet, att man måste se till, att de pengar, samhället har råd att använda, verkligen användas endast på det håll, där nöden är uppenbar, ja, då är det en underbar inkonsekvens att här komma och säga, att alla de synpunkterna skola vi här lämna å sido, ty här hava vi funnit en utomordentligt praktisk väg att hjälpa de arbetslösa genom att utan hänsyn till de arbetslösas personliga behov skicka dem att övas på våra lägerplatser. Jag är övertygad, att vet man, vilken princip man över huvud följer, kan man icke stå kvar på ståndpunkten, att värnplikstjänstgöringen är en lämplig form för arbetslöshetsunderstöd. Det är den avgörande punkten. Vi finna oss i, att även arbetslösa unga män, som hava sådana familjeförhållanden, att de icke komma att lida nöd, även om de icke kallas in till tjänstgöring, de få under dessa svåra tider lita till familjerna och släktingarna och kunna icke i detta ögonblick göra anspråk på full försörjning från samhällets sida.

Om sålunda denna värnpliktsinställelse icke kan vara en lämplig form för hjälp åt de arbetslösa, vill jag bara alldeles i förbifarten erinra, att det är farligt att här diskutera denna minskning av våra militära utgifter från synpunkten av arbetslösheten och att utan någon reservation tala om, hur man kommer att öka arbetslösheten genom att minska militärutgifterna. Jag säger icke detta till den del av kammarens ledamöter, som överhuvud icke hoppas på en sådan minskning av militärutgifterna, utan till den del av kammaren, som med uppräckt armar skulle taga emot ett beslut från Genève om en mycket radikal begränsning av alla länders rustningar. Om man gentemot dessa avrustningssträvanden anför, att man genom en sådan minskning av de militära rustningarna skulle öka arbetslösheten i världen, undrar jag, om man icke från det hållet skulle svara: Kunna vi klara nedrustning eller avrustning, så nog kunna vi klara det organisationsproblem, som består i att skaffa dem, som på det sättet komma att sakna sysselsättning, ett rimligt och produktivt arbete. Jag tror, att även med den lilla minskning av militärutgifterna,

*Ang. befrielse
från viss värn-
plikstjänst-
göring.
(Forts.)*

*Ang. befrielse
från viss värn-
plikettjänst-
göring.
(Ports.)*

som här föreslås, överskrider man icke mera vårt samhälles förmåga att på effektivt sätt hjälpa de arbetslösa än med det sätt, som användes, när det skall gå till underhåll av de värnpliktiga.

Den andra stora frågan, att vi genom en indragning försvaga försvarsanstalterna, har herr Hansson gått in på så utförligt, att jag bara skall tillfoga ett par ord. Det är två ting, som han skiljer på; det är alldeles riktigt. Han skiljer å ena sidan på den minskning i effektivitet, som är en följd av varje minskning av de övades antal, och å andra sidan den desorganisation, som skulle bliva en följd därav. Där är naturligtvis riktigt, att hela den årsklass, som befrias från övningarna, faller bort. Men när man ytterligare vill så starkt understryka, att följderna komma att sträcka sig långt in i framtiden eller i alla händelser bliva kännbara under åren 1933 och 1934, tvingas man att säga så här: Vi få icke fulltaliga styrkor 1933 vid repetitionsövningarna; vi få dem icke 1934; vi få nöja oss med regementsövningar med en bataljon i stället för två bataljoner. Det måste vara en desorganisation. Jag får verkligen på den punkten säga: Skall det vara omöjligt för våra militära myndigheter att, om vid ett regemente kan bara bildas en bataljon och vid ett annat regemente också bara bildas en bataljon, samöva dessa bataljoner, om man annars åstadkommer desorganisation av försvarsväsendet? Jag är övertygad, att hela detta tal om svårigheterna bygger på att vi icke inom vår militära ledning hava så mycken organisatorisk förmåga, att dessa svårigheter, som naturligtvis kunna inträda, övervinnas. Jag litar mycket mera på våra militärers förmåga att organisera de minskade styrkor, som skola komma till övning. Men när man talar om dessa minskade styrkor, får man komma ihåg, att för år är det visserligen låt oss säga 29 eller 30 tusen man, om vi också tänka oss allesammans. Jag skulle hava förstått, att man uppfattat detta som något extraordinärt och alldeles motbjudande för känslorna, om vi hade levat kvar i de förhållanden, i vilka vi levde före genomförandet av 1925 års härordning, ty före den tiden uppfattades det som något otänkbart, att icke hela antalet av de värnpliktiga, som hade förmåga att tillgodögöra sig denna vapenövning, skulle få sådan. Man ansåg det såsom fullständigt stridande mot landets självbevaringsdrift att öva ett mindre antal värnpliktiga än dem, som årligen så att säga inställt sig. Men nu veta ni ju, att från och med 1925 års härordning skära vi bort en stor del av styrkan och låta den bli vad man kallar ersättningsreserv. Alltså, det är svårt att säga hur många det är, vi hava kanske 50 000 värnpliktiga, som skola komma in varje år och som bli vad vi kalla godkända; om vi taga ut 30 000 till övning, är det faktiskt 20 000 som icke få övning. Jag vill icke påstå, att alla dessa skulle vara lämpade för övning eller till viss vapentjänst o. s. v., men under alla förhållanden avstår svenska staten eller svenska folket år efter år från att öva tiotusentals unga män i värnpliktsåldern, därför att man säger: det är icke nödvändigt, vi anse, att vi kunna undvara dem. Om vi sätta in i det sammanhanget ett förslag att ett år taga bort mellan 20 000 och 30 000 ytterligare, genom vilket de mobiliseringsbara styrkorna minskas, då förstå ni, att hela saken antar helt andra och mycket mera blygsamma proportioner. Under andra förhållanden än de nu rådande, det vill säga andra förhållanden i fråga om den stundande valrörelsen, då man har en önskan att utmåla socialdemokraterna såsom något slags sabotörer av den förevarande härordningen, tror jag, att vi med mycket stort lugn skulle kunna resonera om en sådan delvis minskning av de mobiliseringsbara styrkorna, när man gentemot detta ställer vad man därigenom vill vinna. Ty låt oss komma ihåg, att detta är visserligen socialdemokraternas bidrag till den sparsamhetsbudget, som ifrån regeringens sida har framlagts, men lägg märke till, att regeringen har på punkt efter punkt ansett sig kunna skära ned anslag, draga in anslag till utgifter, som kanske majoriteten

i denna riksdag skulle anse mera nödvändiga än att uppehålla ytterligare denna styrka vapenövad. Regeringen har ansett sig kunna det på grund av de svåra tiderna. Jag skall bara taga ett litet exempel. Regeringen har icke ansett det oskäligt att minska understödet till de unga män, som vilja ge sig till en folkhögskola, därför att de äro arbetslösa och vilja hava utbildning, till vilken man sänker anslaget, så att man anser det skäligt att ge 1 krona om dagen åt dem, som få de högsta stipendierna. Huru mycket man skär ned på detta anslag här, får man väl säga, att åtminstone 3 kronor om dagen kostar en sådan värnpliktig i underhåll. Det är ganska egendomligt att på de håll, där man anser rimligt att på det sättet minska anslag, man skall säga nej, när man kommer till denna form av arbetslöshetsunderstöd. Jag erkänner villigt, att för den, som ser landets försvarsfråga så, att även om landet icke för ögonblicket är hotat, läget åtminstone är sådant, att vi måste upprätthålla den nuvarande försvarsorganisationen — att för en sådan ledamot av riksdagen kan det vara motbjudande att gå med på denna minskning, men vi hava många andra utgifter, som man anser det önskvärt att icke minska. Från regeringshåll har man ansett det synnerligen önskvärt att varje år minska vår statsskuld med åtskilliga tiotal miljoner. De spritmedel som under senare år gått till detta känna ni till. I år har regeringen ansett det möjligt att praktiskt taget stryka den utgiften på grund av de rådande förhållandena. Alltså, vi leva icke under normala förhållanden. Vi socialdemokrater få ständigt och jämt, när man vill hava, låt mig säga, anslag till vissa ting, då man talar om, att man nu behöver tillgripa extraordinära åtgärder, höra talas om, i vilka utomordentliga tider vi leva. För oss som få höra det, förefaller det mig, är det som om vi icke begrepe något av vad som hänt i världen. När vi komma med ett förslag, som vi tycka svara mot läget i världen, säger man, att det skola vi icke resonera om. Jag undantar herr Andersson i Rasjön och är mycket tacksam för hans yttrande, ty det besparar mig att säga en sak, som jag tror det är synnerligt skäl att säga i det läget, och det är, att de, som i detta ögonblick säga nej till denna indragning, böra icke göra det på sådant sätt, att de bli förhindrade att ett annat år gå med därpå, ty om förhållandena i världen utveckla sig i fortsättningen på det sätt, som hittills skett, är det icke uteslutet att man även på det hållet, där man nu spjärnar emot denna indragning på alla möjliga sätt, får säga, att nu befinna vi oss i ett sådant läge, att även landets försvarsutgifter måste minskas. Vi få komma ihåg, att vi befinna oss, när man talar om att vi icke kunna vidtaga denna åtgärd att inställa värnpliktsövningarna under ett år, i ett sådant läge, att man icke vet, hurudan världen skall se ut om ett halvt år härefter, huruvida Tyskland kommer att inställa sina betalningar till utlandet, och ingen vet, vilka konsekvenserna skulle bli, om Europa på allvar får resonera om, huruvida hela Europa i sin ordning skall inställa sina betalningar till Amerika. När man inom det svenska samhället får se, att exporten minskas med hundra miljoner, att arbetarna genom nya avtal få inkomsterna minskade, och när icke minst i riksdagen det talas om det nödläge, vari den svenska jordbrukarklassen befinner sig, och när man vill tillgripa så extra ordinära åtgärder som moratorium till alla skuldsatta. Är detta normala förhållanden, och är detta förhållanden, under vilka man kan säga, att ett sådant förslag som det socialdemokratiska på något sätt faller utanför ramen av vad man på allvar kan diskutera? Jag är övertygad om, att om man kan se bort från alla osakliga hänsyn, kan man i denna fråga på fullt allvar överväga, om man icke skulle kunna bifalla det förslag, som från reservanternas sida föreligger — märk att det icke innebär någon skyldighet för regeringen att helt inställa värnpliktsövningarna utan det lägger i regeringens hand möjlighet att i den utsträckning, som man från den sidan finner möjlig, begränsa dessa inkallelser. Jag är över-

Ang. befrielse från viss värnpliktstjänstgöring.
(Forts.)

Ang. befrielse
från viss värn-
plikstjänst-
göring.
(Forts.)

tygad om att, om man på ett sakligt sätt vill diskutera denna fråga, skulle man även på det borgerliga hållet kunna bifalla den socialdemokratiska reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Om jag fattade herr Hansson i Stockholm rätt, gav han i sitt anförande nyss ett uttryck åt en viss tillfredsställelse att vara hemma, så att han på ett bättre sätt än genom pressen kunde få fram anmärkningarna. För min del hör jag till de s. k. anmärkningarna, men jag ber att få förklara, att jag uppträder fullkomligt frivilligt och skulle säkerligen hava uppträtt, även om icke herr Hansson varit hemma.

När herr Wigforss nyss i kammaren komplimenterade oss för de hovsamma former, under vilka diskussionen har pågått, så gav han samtidigt ett uttryck åt sitt missnöje med det sätt, på vilket högerpressen hade bemött och betecknat den socialdemokratiska motionen i frågan om hjälp åt de arbetslösa. Jag är då ledsen att behöva säga det, att när jag läste motionen nr 124, fick jag faktiskt samma intryck, åt vilket högerpressen givit uttryck, nämligen att motionen icke var att taga så på fullständigt allvar, utan huvudsakligen var att betrakta som ett limspö, avsett att komma till användning i valrörelsen. Nu har emellertid herr Hansson i Stockholm i en ledare i Ny tid för den 25 januari i år på det allra bestämdaste förklarat, att motionen icke har något annat syfte än att bringa hjälp åt dem, som därav äro i behov, och vidare att, därest hjälpbehovet icke hade varit så stort, skulle något förslag om värnpliktsövningarnas inställande icke hava framkommit från den socialdemokratiska gruppen. Jag har naturligtvis ingen anledning att betvivla herr Hanssons ord, och jag har sålunda att på den punkten justera min ursprungliga uppfattning.

Men jag har naturligtvis all anledning att kritisera det framlagda förslaget. Det förefaller mig då, som om detta förslag skulle hava varit utarbetat, åtminstone motionerna nr 124 och 125 i första kammaren, av någon av partiets större profeter, som har en sådan auktoritet, att förtroenderådet har ansett sig kunna genom sin underskrift gå i borgen för innehållet, utan att kanske så noga hava synat dess innebörd i sömmarna. En sådan åtgärd som att för all framtid avstänga en årsklass värnpliktiga från varje militär utbildning är alldeles självklart av sådan beskaffenhet, att den måste skada försvaret, oavsett hur herr Hansson försöker bagatellisera den saken. Jag håller före, att det skulle vara till så stor skada för försvaret, att majoriteten här i riksdagen icke skall kunna reflektera på ett sådant erbjudande, med mindre ur folkförsörjningssynpunkt så avsevärda fördelar stå att vinna, att de skulle kunna anses fullt uppväga de olägenheter, som uppstå för försvaret.

Icke lärer väl i alla fall, herr Wigforss, hemsändandet av tusentals värnpliktiga kunna minska arbetslösheten? I motionen nr 125 beräkna motionärerna, att inalles 4 550 000 tjänstgöringsdagar skulle kunna indragas, en åtgärd, som skulle medföra en direkt besparing av 9 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Genom en enkel division kommer jag då till, att motionärerna taxera varje tjänstgöringsdag till 2 kr. 9 öre. Men icke kan väl ändå en fullvuxen stark karl få full försörjning för 2 kr. 9 öre om dagen, d. v. s. kläder, föda, hus och hem och allt det han till timlig näring behöver — det är väl otänkbart. Det är ju klart, att en del värnpliktiga befinna sig i sådana ekonomiska omständigheter, att de tvivelsutan icke skola behöva ligga det allmänna till last genom något understöd, även om de icke inkallas till tjänstgöring som värnpliktiga, men det övervägande antalet vågar jag påstå är verkligen i behov av understöd. Vi skola dock besinna, att de värnpliktiga just höra till de årsklasser, inom vilka arbetslösheten är som svårast.

Frågan ställer sig då för mig på det sättet: Kan jag få medel till allra minst 4 550 000 fulla försörjningsdagar genom att inställa värnpliktsövningarna? Den frågan kunna vi lugnt besvara med nej. Ty ett billigare sätt att underhålla och ge full försörjning än det militära systemet med kaserner m. m. står icke att vinna. Om vi se i statsverkspropositionen i år skola vi finna, att man där beräknar kasernutredningen till 7 öre per man och dag, portionen till 82 öre, förplägnadsutredningen till 5 öre och munderingsutrustningen till 55 öre. alltså inalles 1 kr. 49 öre per dag. Om jag till det beloppet lägger penningbidraget m. m. som de värnpliktiga erhålla, så kommer jag upp till siffran 2 kr. 9 öre, som man kan utläsa ur det socialdemokratiska förslaget. Man kan sålunda säga, att under militärtjänsten så ger man de inkallade värnpliktiga full försörjning för 1 kr. 49 öre om dagen, och jag vågar påstå, att det är omöjligt att använda 1 krona 49 öre på ett fördelaktigare sätt, när det gäller folkförsörjning, än detta. De 4 550 000 försörjningsdagarna, som ju bl. a. finnas i Kungl. Maj:ts förslag, de skulle under förutsättning av ett bifall till den socialdemokratiska motionen utbytas mot ett okänt antal understödsdagar. Det finns ingen beräkning på huru många understödsdagar man kan få ut av detta, men vad man kan säga är, att ger jag varje man 2 kr. 9 öre i understöd om dagen, kommer jag att få 4 550 000 understödsdagar i utbyte mot alldeles precis lika många fulla försörjningsdagar. På den grunden anser jag mig kunna som mitt omdöme säga, att det socialdemokratiska förslaget är både opraktiskt och oekonomiskt och genom den inverkan det har på försvaret riksskadligt.

Herr Hansson frågade, om man kunde på ett bättre sätt finansiera hjälpen än genom hans förslag. Ja, jag skulle vilja säga det, att jag skulle vilja helt enkelt vända på herrarnas tankegång och säga, att om herrarna i stället komme med ett förslag om en extra inkallelse av en hel årgång värnpliktiga, då hade resultatet blivit det, att många tusen unga män hade fått full försörjning under den tid de äro inkallade, på samma gång som vårt försvar fått en välbehövlig förstärkning, därigenom att man fått en ytterligare årgång värnpliktiga med bättre utbildning än alla de övriga. Ett sådant förslag, det ber jag att få säga, det skulle jag reflektera på, även om jag är fullt medveten om svårigheterna att genomföra det i praktiken.

På det förslag, som nu föreligger, kan jag däremot icke reflektera, och därför, herr talman, instämmer jag med de föregående talare, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Med herr Holmgren förenade sig herrar *Petersson* i Storgården, *Lithander*, *Holmström*, *Sandström*, *Wiklund* i Brattfors och *Leffler*.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att rikta några repliker till min kamrat i utskottet, herr Magnusson i Skövde. Han gjorde gällande, att man kunde icke, som man gjort i den socialdemokratiska reservationen, åberopa de inställelser av värnpliktsövningar, som skett under åren 1918 till 1925, som precedensfall i detta avseende och som skäl för bifall till den socialdemokratiska motionen. Ty, sade herr Magnusson, när det gällde inställelser under åren 1918—1925, då skedde det främst för att man skulle ge möjlighet till en ökad jordbruksproduktion, och vidare var det icke då fråga om inställande av övningar i allmänhet, utan det gällde då i stort sett endast inställande av de s. k. repetitionsövningarna. Nu vill jag emellertid till herr Magnusson säga, att jag funnit det synnerligen angeläget att nere i biblioteket läsa igenom dessa saker mycket noga under några dagar. Och jag vill därpå påstå, att dessa uppgifter, som herr Magnusson lämnat, äro icke riktiga. Det var nämligen på det sättet, att exempelvis vid 1921 års riksdag inställdes

Ang. befrielse
från viss värn-
plikstjänst-
göring.
(Forts.)

vissa övningar på grund av den ekonomiska situationen, alltså med hänsyn just till samma skäl, som nu hava framförts. Och det var icke, vid det tillfället åtminstone, på grund av de skäl, som herr Magnusson framförde. Vidare vill jag erinra om, att 1919 framlades proposition om inställande av vissa övningar, och den gången gällde det inställandet av värnpliktsövningar enligt § 27 mom. 1 och 2 i värnpliktslagen. Alltså var det fråga om inställande av värnpliktsövningar av just samma slag, som vi här hava föreslagit. Man kan alltså våga det påståendet, att herr Magnussons i Skövde uppgifter i detta avseende äro mer eller mindre oriktiga.

Man kan också hava anledning att säga, att när under den tiden det skedde vissa inskränkningar av militärövningarna, så var det under en tid, som ekonomiskt kanske var icke mera pressande än den nuvarande. Man kan alltså våga säga, att här föreligger för närvarande ungefär samma skäl ur ekonomisk utgångspunkt för inställande som de, som då kunde anföras. I det avseendet vill jag emellertid påpeka, att även då avvisades tanken på inställandet av sådana militärövningar av generalstaben. Emellertid satt det då en frisinnad eller liberal — jag vet icke vad man skall kalla honom — försvarsminister, som hette E. A. Nilson i Örebro. Han hade andra synpunkter på dessa saker än herrarna hava. Han sade emellertid på följande sätt: »Ehuru en sådan åtgärd givetvis ur försvarets synpunkt är ägnad att ingiva vissa betänkligheter, anser jag mig dock med hänsyn till de utomordentligt viktiga intressen det här gäller icke böra motsätta mig — — det sålunda framställda förslaget.»

Han erkände alltså visserligen, att det var vissa svårigheter med sådana inställelser av militärövningar. Men med hänsyn till den ekonomiska situationen för tillfället gick han dock in för ett sådant arrangemang, som här ifrågasättes.

Jag tror för min del, att ute i landet på en hel del håll är den allmänna uppfattningen, då det gäller denna sak, i mångt och mycket överensstämmande med den uppfattning, som då deklarerades av den frisinnade försvarsministern. Jag var för någon tid sedan i tillfälle taga del av ett referat från en diskussion i min bygd vid något tillfälle, då en socialdemokratisk talare yttrat sig om denna fråga. Han framförde därvid också de synpunkter, som vi socialdemokrater nu lagt på frågan. I diskussionen uppträdde sedan såväl en bondeförbundare som en frisinnad och deklarerade sin förhoppning, att bondeförbundarna och de frisinnade här i riksdagen skulle vara med om detta. Jag vet nu icke, hurvida bondeförbundare och frisinnade hava en särskild läggning där uppe i Norrbotten; det är tänkbart. Men jag skulle tro, att det finns nog flera bondeförbundare och frisinnade i dessa dagar, som skulle kunna instämma i detta uttalande.

Jag vill i detta sammanhang säga, att herr Anderssons i Rasjön anförande syntes mig vara sådant, att det i stort sett principiellt gick efter samma linje, som vi äro inne på. Det förekom för övrigt i utskottet — jag behöver väl icke bli häcklad för att jag talar om den saken — att herr Andersson i Rasjön vid något tillfälle kastade fram den tanken, att man möjligen kunde ifrågasätta en kompromiss mellan socialdemokrater och frisinnade i denna fråga. Detta förekom beklagligtvis i slutet av debatten, och jag vet icke, om det var mera på skämt. Men faktum är, att detta förekom i utskottet. Jag tror sålunda, att här finnes ändå en hel del personer — om man undantar högern, som ju är alldeles omöjlig, då det gäller sådana här saker — även sådana i ledande ställning bland de frisinnade, vars tankar gå i samma riktning, som jag nu varit inne på.

Vidare vill jag säga, att jag givetvis måste taga avstånd från den mycket uppseendeväckande tanke, som herr Holmgren här var inne på. Han ansåg, att

skall man försörja folk, så vore det ett utmärkt sätt att just nu utöka värnpliktsövningarna. Ja, men det finnes väl ändå någonting, som säger, att i en svår och hård tid är det farligt att öka de improduktiva utgifterna. I en svår och hård tid som den nuvarande är det väl fastmer riktigt att försöka åstadkomma så mycket produktivt arbete som möjligt. Och det kunna vi väl ändå vara överens om, att om man nu skickar en del av dem, som eljest skulle skickats till militärövningar, på arbetslöshetsarbeten av produktivt slag, så utträta de väl därmed ur produktiv synpunkt ofantligt mycket mera. Och detta länderväl nationen ekonomiskt till större fördel, än om man använder ett visst antal dagsverken på de militära övningsplatserna. Jag tror, att denna synpunkt är sådan, att den också bör få komma fram i diskussionen i detta sammanhang.

Slutligen skulle jag vilja säga, att jag har en mycket stark känsla av, att om vi nu skulle inställa militärövningarna för en del unga män, så skulle vi kanske därmed även i många fall åstadkomma, att de finge behålla sina platser i stället för att mista dem. Nu förhåller det sig ju så, att inom en hel del olika näringsområden är situationen svår, och arbetsgivarna gå och fundera på att göra sig av med en del arbetskraft. Det kan då mycket väl inträffa, att om en ung man tvingas att rycka in till militärövningar, så ersättes han icke av någon annan, och när han kommer tillbaka från värnpliktstjänstgöringen, har han förlorat sin plats utan att någon annan fått anställning i stället. Jag avlyssnade för en tid sedan ett samtal i en spårvagn, där en ung man sade, att det var fråga om, att han skulle avskedas, men att arbetsgivaren dragit sig därför i det längsta. Men nu, när den unge mannen antagligen komme att rycka in till vapenövning, komme han obevekligen att förlora sin plats och hade inga utsikter att få den tillbaka. Jag tror, att det finns en mängd unga män här i landet, som hava det ställt på det sättet, att dessa militärövningar leda till att de kastas på gatan, sedan de fullgjort sin värnpliktstjänstgöring, och så ökar man på det sättet antalet arbetslösa i landet.

Herr talman! Jag skulle naturligtvis kunna gå in på en hel del andra saker, som här berörts, men jag vill inskränka mig till det sagda. Jag vill endast till slut betona, att den lagtext, som vi föreslagit i reservationen, är ungefärligen samma lagtext, som den frisinnade försvarsministern Nilson i Örebro vid ett tillfälle lade fram för riksdagen.

Herr talman! Jag ber att från dessa utgångspunkter få yrka bifall till reservationen.

Herr **Petersson** i Lerbäcksbyn: Herr talman! Reservanterna hava varit synnerligen måna om att försäkra, att det här endast vore fråga om en tillfällig åtgärd. Det återkommer på ett par ställen i reservationen och har även starkt understrukits i debatten, icke minst av herr Per Albin Hansson. Det är möjligt, ehuru långt ifrån säkert, att detta omdöme kan vara riktigt beträffande själva den ifrågasatta åtgärden som sådan. Men det kan omöjligt sägas, att det gäller om *verkningarna* av den ifrågasatta åtgärden. Om nämligen, som motionärerna föreslå, två årsklasser värnpliktiga lämnas praktiskt taget utan utbildning, så betyder det, att beväringens första uppbåd för många år framåt komme att bestå av allenast sju å åtta fullt utbildade årsklasser. Och detta måste bli så mycket betänkligare, som linjen vid 1925 års kategoriklyvning beräknades till minimistyrka och alltså icke tål vid någon ytterligare reducering. Den omständighet, som av herr Wigforss åberopats till förmån för motionen, nämligen att en stor del av de vapenföra värnpliktiga redan nu överförs till ersättningsreserven och sålunda undantagas från utbildning, den omständigheten talar enligt mitt förmenande tvärt om mycket starkt *emot* motionärernas yrkande.

Ang. befrielse
från viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Forts.)

Ang. befrielse
från viss värn-
plikstjänst-
göring.
(Forts.)

Men det är, herr talman, en annan omständighet, som gör, att man ställer sig mycket tvivlande inför talet om, att det här blir fråga om allenast en tillfällig åtgärd. Avsikten med den föreslagna åtgärden är ju att »möjliggöra den mera omfattande kris- och arbetslöshetshjälp, varom yrkande framställts av samma motionärer». Den har alltså ställts i direkt förhållande till det nuvarande tillståndet inom näringslivet och på arbetsmarknaden. Mena verkligen motionärerna och reservanterna, att detta tillstånd, som i år anses motivera tillgripandet av sådana utomordentliga åtgärder, inom den allra närmaste tiden skall hava så förändrats till det bättre, att liknande åtgärder då bliva överflödiga? Eller hava motionärerna till äventyrs någon annan utgiftsminskning i beredskap för att finansiera krishjälpen i fortsättningen, om den alltjämt visar sig nödvändig?

Om det på grund av krisens långvarighet och därmed växande budgetbekymmer blir ofrånkomligt att åstadkomma en annan avvägning av statsutgifterna — en sak, som jag här icke har anledning att inlåta mig på — må det väl anses rimligt, att denna nya avvägning föregås av ett annat och grundligare övervägande än det, som kunnat komma frågan till del från motionärernas sida, då dessa helt enkelt låta försvaret ensamt bland utgiftsändamål umgälla den ifrågasatta ökade krishjälpen.

Hyser man emellertid den uppfattning, som en av motionärerna låtit komma till uttryck i en redan ryktbar vorden vändning i ett anförande vid den s. k. folkriksdagen, ja, då behöver man naturligtvis icke finna det på något sätt betänkligt att inställa värnpliktsövningarna, icke bara tillfälligt utan också varaktigt. Men den uppfattningen har först och främst utskottsmajoriteten icke kunnat tillägna sig. Och det förefaller, som om icke heller reservanterna hyste den uppfattningen. De hava i varje fall icke uttalat den. De äro tvärt om ytterst angelägna om att betona, att »de av motionärerna framförda yrkandena ej syfta till att i detta sammanhang framföra någon viss uppfattning rörande försvarets organisation m. m.». Men ställer man sig på den ståndpunkten, och hyser man den uppfattningen, som reservanterna ytterligare uttala, att man icke avser att föregripa den pågående utredningen rörande omfattningen av våra försvarsanordningar, så vill det förefalla, som om man hade bort ägna en något större uppmärksamhet åt den försvarspolitiska sidan av problemet, än man har gjort i motionen och i reservationen. Och, det måste sägas till slut, herr talman, man hade verkligen väntat något större varsamhet i detta fall från deras sida, som för icke länge sedan utfärdade den stolta deklARATIONEN om *demokratins ansvar för »demokratins egen försvarsordning»*.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr *Johansson* i Väby instämde häruti.

Herr **Öhman**: Herr talman! Den kommunistiska gruppen har ju framfört motioner rörande militärväsendet och militärövningarna, vari betydligt längre gående yrkanden gjorts än i den motion, som nu föreligger till behandling. Det torde sålunda bliva tillfälle att återkomma till frågan i samband med dessa motioners behandling i riksdagen.

Men redan nu synes det finnas anledning att erinra därom, att så snart här föreligger en fråga, som på något sätt ingriper i de militära cirkulerna, då reses det ögonblickligen det mest energiska och kraftiga motstånd, i första hand från alla dem, som i den nuvarande militärorganisationen se ett försvarsvapen för sina ekonomiska och politiska intressen. Och betecknande för denna uppfattning äro just de argument, som man här anför emot de blygsamma krav, som äro framställda i den föreliggande socialdemokratiska motionen. Man betecknar dem såsom ett attentat emot det militära systemet, man talar om, att

de skulle innebära en ingripande desorganisation av vårt försvarsväsen o. s. v. Den omständigheten att man genom inställandet av värnpliktsövningarna skulle kunna erhålla åtskilliga miljoner till hjälp åt de nödlidande i landet, och då i första hand till de arbetslösa, väger tämligen lätt. Militarismen skall i första hand ha sitt; sedan må de arbetslösa och fattiga i landet svälta och lida nöd. Sådan är den militära andan, den är folkförödande och folkfientlig. Och det hjälper icke, att socialdemokraterna i sin framställning betyga sig vara lika varma anhängare av det militära systemet som borgarna. Socialdemokraterna säga både i motionens motivering och i den reservation, som man avgivit till utskottsutlåtandet, att man icke alls anser, att man med dessa åtgärder på något sätt vare sig tagit ställning till militärväsendet i dess helhet eller velat bidra till att försvaga eller desorganisera den nuvarande försvarsordningen. Denna försäkran från socialdemokratiskt håll tycker jag för min del borde vara tillräcklig för att även borgarna skulle kunna känna sig säkra. När man från motionärernas sida förklarar, att man i samband med denna framställning icke alls ägnat någon som helst tanke åt den roll, som det nuvarande militärväsendet spelar i det kapitalistiska samhällssystemet, den roll det intar såsom värnorganisation för den bestående ordningen o. s. v., då förefaller det mig, som om denna försäkran skulle vara tillräcklig för att man även på borgerligt håll skulle känna sig tillfredsställd.

När man läst igenom utskottets utlåtande och sedan man tagit del av de synpunkter, som här framförts från de håll, där man med kraft går emot varje åtgärd som i någon mån skulle kunna rubba på de militära cirklarna, kan man ju icke undgå att lägga märke till, att man bland de motiv för sitt ställningstagande, som man anför, också åberopar sin omtanke för och sin välvilliga inställning gent emot de arbetslösa. Även när man nu går emot förslaget om ett inställande av värnpliktsövningarna, så sker detta, om man skulle tro deras argument, utifrån den utgångspunkten, att det är de fattiga och de arbetslösa man vill skydda. Då återstår sålunda att från det hållet bevisa, att dessa värnpliktiga, som det här är fråga om, skulle få det sämre, d. v. s. få sämre utkomst-möjligheter, om de medel, som genom inställandet av värnpliktsövningarna besparades, användes till hjälp åt de arbetslösa och då givetvis även åt dem, som här skulle bliva utestängda från erhållandet av utspisning vid de militära anläggningarna.

Herr Hansson nämnde i sitt anförande i dag, att om man icke ville beträda denna väg och spara pengar genom inställande av värnpliktsövningarna, fick man beträda andra vägar för att anskaffa medel till vidtagande av hjälpåtgärder för de nödställda i landet. Jag passar då på att redan nu erinra herr Hansson och hans partikamrater om, att den kommunistiska gruppen har yrkat avslag på alla anslag under fjärde huvudtiteln, och att man alltså genom att biträda detta förslag icke endast kan lösgöra sexton å sjuutton miljoner kronor, som sålunda kunna ställas till förfogande för hjälp åt de nödlidande i landet, utan man skulle därmed åstadkomma åtskilligt större summor. Jag hoppas därför, att man, när den frågan föreligger till behandling här i riksdagen, skall förstå de möjligheter, som där ges, att kunna inbespara medel och använda dem till hjälpåtgärder för de fattiga och nödlidande.

Jag vill till sist säga, att när vi från den kommunistiska gruppens sida gå in för att biträda ett förslag om värnpliktsövningarnas inställande, så göra vi det icke med den försäkran, att vi därvid tänka på, att man genom en dylik åtgärd icke på något sätt desorganiserar det nuvarande militärväsendet. Det är för oss en ovidkommande fråga. Vi finna icke den nuvarande militärorganisationen vara någon värnorganisation för de intressen, som vi i riksdagen såsom kommunister företräda. Vi finna det tvärtom vara mycket angeläget understryka, att vi ingalunda ha någonting att invända, om en sådan åtgärd

*Ang. befrielse
från viss värn-
pliktsjäms-
göring.
(Forts.)*

Ang. befrielse
från viss värn-
plikstjänst-
göring.
(Forts.)

som den här föreslagna i någon mån skulle verka hämmande på slagkraften och anpassligheten i den militära apparat, som samhället nu har byggt upp till värn i första hand för de besittande i landet.

Vi ha således, när vi nu betrakta detta förslag, icke på något vis velat binda oss vid de försäkringar, som här gjorts ifrån motionärens sida om att man gör denna inskränkning utan att därmed på något sätt vilja komma den nuvarande militärorganisationen till livs. Ty från våra utgångspunkter anser jag, att om arbetarklassen och småfolket skola kunna genomföra sina syften, måste man också komma till rätta med den värnorganisation, som det nuvarande militärsystemet utgör, när det gäller att värna den bestående ordningen.

Till sist vill jag till dem av kammarens ledamöter, som här talade om att bibehålla värnpliktsövningarna för att skaffa de unga i värnpliktsåldern möjlighet att äta kronans mat vissa veckor under det år, som värnpliktsövningen skulle fullgöras, säga, att denna omtanke om de arbetslösa icke verkar så synnerligen övertygande. Ty man vet ju, att på det hållet ryggas man icke ett ögonblick tillbaka för att till militära ändamål anvisa praktiskt taget varje öre, som här i landet inflyter i inkomst- och förmögenhetsskatt. Man anser, att man på det sättet kan använda de skattemedel, som inbetalas av skattedragarna i landet, av vilka en stor del lever under sådana ekonomiska förhållanden, att just inbetalandet av skatterna för dem i många fall medför, att de tvingas till att ytterligare inskränka sin konsumtion och sina nödvändighetsvaror. När man ifrån det hållet på tal om inställandet av militärövningarna säger, att man icke kan vara med på detta av omtanke om de ungdomar det här gäller och av hänsyn till att de skola få tillfälle att under några månader vistas ute i de militära förläggningarna, då verkar detta som sagt på intet sätt övertygande. Jag vill påtala det brottsliga uti att man på det hållet är beredd att ta varje öre, man på skatteväg kan driva in, just till uppbyggandet, stärkandet och underhållet av det borgerliga samhällets krigsberedskap — såväl inåt för egna intressen som utåt för imperialistiska.

Herr talman, det var endast dessa synpunkter jag ville ha anfört i denna fråga för att därmed dels tillkännage i någon mån vår ställning till saken och dels signalera också om de frågor i samband med militärväsendet, som senare komma upp till behandling och där vi framfört yrkanden, som gå långt utöver föreliggande motion.

Herr Lindman: När jag först läste denna motion, får jag säga, att det väckte ganska stor förvåning hos mig, när riksdagens största parti — det socialdemokratiska partiet — skulle kunna komma med ett förslag sådant som detta. Men undan för undan som man följt diskussionen i pressen, har förvåningen stegrats, och jag må säga, att den kulminerade i dag, när jag hörde ordföranden i det socialdemokratiska partiet, herr Hansson, uttala sig på det sätt han gjorde.

Jag hade verkligen inte väntat, att han med sådan styrka skulle gå in för ett sådant förslag som detta. Herr Hansson gjorde i sitt uttalande den frågan, om motionen kunde anses innebära en desorganisation utav försvaret. Han sade, att utskottsutlåtandet kunde i den delen verka ganska imponerande med sina tabeller, siffror och övriga uppgifter om vad som skulle inställas. Men när det verkligen kom till kritan skulle det, menade han, egentligen endast innebära, att ett par tre repetitionsövningar komme att lida skada av detta. Jag vill påpeka för herr Hansson, att det ju i alla fall dessutom är en hel årsklass, som här kommer att bli utan övning, utom den, som kommer att få sin utbildning försvagad genom repetitionsövningens inställande. Hela den försvarsordning, som herr Hansson själv varit med att framlägga och genomdriva, den bygger ju på vissa övningar för de värnpliktiga uti vapnets bruk. Denna

övning är kort, mycket kort enligt min uppfattning, kortare än i de allra flesta andra länder. Men när man då sedermera föreslår, att man skulle ta bort en hel årsklass från denna övning, måste jag säga, att det ju är ganska förvånande, att man kan komma med ett sådant förslag.

Men sedermera var herr Hansson även inne på krigsberedskapssynpunkten. Det är då klart, att om vi nu se det hela ifrån krigsberedskapssynpunkt, blir försvaret försvagat, och jag vågar kalla det desorganiserat, i fall man på förslaget sätt rycker bort ur uppbådet en hel årsklass, som icke kommer att få någon som helst övning. Det var väl ändå inte meningen med 1925 års härordning, att man skulle på det sättet kunna ta bort vid ett eller annat tillfälle övningar för en hel årsklass.

I detta sammanhang vill jag erinra om, att herr Wigforss sökte försvara detta genom att säga, att numera öva vi ju inte alla värnpliktiga utan endast en del, och en del utav dem ingår i ersättningsreserven, och därför skulle det vara mindre märkligt, menade herr Wigforss, om man nu toge bort övningarna för ytterligare ett betydande antal. Jag vill påstå, att herr Wigforss' resonemang ställer saken på huvudet. Ty den omständigheten, att man ej övar alla utan endast en del, tyder starkt på, att man *skall* öva dem och inte låta bli att öva dem. Det är en motsägelse, vilket säkerligen herr Wigforss vid närmare eftertanke skall ge mig rätt uti. Vi ha väl, herr talman, i alla fall den avsikten med vårt försvar, att vi skola ha en krigsberedskap och att den skall finnas och kunna fungera, och då går det inte an att plocka bort en årsklass och dra in repetitionsövningar hur man behagar, utan att detta kommer att inverka på säkerheten.

Då säger man, som herr Hansson och herr Wigforss, att risken för ett krig nog inte är så stor. Vi talade därom 1925. Då sades det, att risken för ett krig inte var så förfärligt stor. Vad veta herrarna om det, om våra risker? Herr Wigforss yttrade själv: Vad veta vi om framtiden, om vad som kan hända om ett halvt år? Detta yttrade han i ett annat sammanhang, men man kan likväl tillämpa det i dag och säga: Vad veta vi om vad som kan komma att hända om ett år eller ett halvt?

Det var en gång för ett par år sedan, herr talman, då det förekom en debatt här i kammaren. Det gällde då en helt annan fråga, det gällde den tyska handelsstraktaten, och då uppträdde herr Hansson på stockholmsbänken och förbrädde den nuvarande statsministern för att han och hans parti icke handlade som det anstår ett ansvarsmedvetet parti att handla, när de gingo på avslag, och han fick sedermera mottaga en skarp protest ifrån den, han vände sig till, nämligen herr Ekman. Men herr Hansson vidhöll vad han sagt, och yttrade ordagrant på följande sätt: »Jag tillåter mig att ha den uppfattningen, att ett parti som handlar ansvarsmedvetet i denna situation, icke kan rösta mot det föreliggande förslaget.» Jag skall be att få ge de orden just nu tillbaka till herr Hansson och säga, att ett parti, som handlar ansvarsmedvetet, bör icke komma med ett förslag sådant som det, herr Hansson här framlagt. Jag skulle icke sagt detta, om icke detta uttalande gjorts av herr Hansson själv i ett annat sammanhang mot andra personer.

Sedermera kom herr Hansson in på försvarskommissionen, vars ordförande han som bekant är, och där tyckte jag verkligen, att han hade rätt så svårt att kunna klara ut sin ställning såsom ordförande i kommissionen och som under-tecknare av den här föreliggande motionen. Han talade om, att det hade kommit ett förslag i försvarskommissionen, som varit ganska energiskt, och som hävdade, att de föreslagna övningarna, om vilka det talas i den kungl. propositionen, skulle komma till stånd. Men finansministern, som var medlem av kommissionen, hade ansett, att det av finansiella skäl mötte vissa svårigheter. Och nu menade herr Hansson i fortsättningen av sitt resonemang att riks-

*Ang. befrielse
från viss värn-
pliktstjänst-
göring.*

(Forts.)

Ang. befrielse
från viss värn-
plikstjänst-
göring.
(Forts.)

dagsmännen — i varje fall de socialdemokratiska riksdagsmännen — uti försvarscommissionen med detta förslag ville förbehålla sig fria händer att, när frågan kom upp i riksdagen, kunna komma med vilket förslag man ansåg lämpligt på grund av då föreliggande förhållanden. Detta förslag skulle alltså inte förplikta dem till något. Men, herr talman, i fortsättningen påpekade herr Hansson, att det ursprungliga förslaget omarbetades inom försvarskommissionen, och det är detta omarbetade förslag, som är det enda vi ha att hålla oss till, och inte vad försvarskommissionen under den förberedande behandlingen diskuterat. Och det förslag, som commissionen inkom med, finns tryckt i fjärde huvudtiteln, och det heter där på följande sätt: »För att försvarskommissionen skulle kunna erhålla en riktig uppfattning om det praktiska värdet av på teoretiska grunder utarbetade omorgansationsformer syntes det vara *nödvändigt*» — jag understryker det — »att praktiska prov komme till utförande. Endast därigenom torde det bli möjligt för de militära myndigheterna att med på erfarenhet grundad kunskap yttra sig över framdeles remitterade förslag.» Något senare heter det, att dessa prov icke kunde förläggas annat än till tidpunkten efter regementsövningarna, och det är just regementsövningarna, som nu i höst enligt det socialdemokratiska förslaget skulle inställas.

Sålunda: det man yrkar på såsom nödvändigt å ena sidan, det stryker man ett streck över å den andra genom förslaget att inställa repetitionsövningarna. Jag kan icke neka till, att när jag ser allt detta fram och tillbaka — jag upp- och nedrepar fram och tillbaka — ifrån försvarskommissionen till ordförandeskapet i det socialdemokratiska partiet, så erinrar jag mig, herr talman, en historia, jag hörde, när jag var ganska ung.

Det var en varvschef på ett av flottans varv, som ville ha en åtgärd vidtagen på varvet. Han kunde icke göra det på eget bevåg utan måste ha stationsbefälhavarens bifall. Han ingav ansökan därom men fick avslag. Efter någon tid skulle stationsbefälhavaren ha tjänstledighet, och då passade varvschefen på att förnya sin framställning, men när han dagen därpå själv satt som stationsbefälhavare, vågade han icke bifalla sin egen framställning utan avslod den.

Det är precis på samma sätt, herr talman, med herr Hanssons framställning såsom ordförande i försvarskommissionen. Han gör en framställning, som enligt min mening är gjord i mycket energiska ordalag, men sedermera kommer han som ordförande i det socialdemokratiska partiet och avslår vad han själv hos Kungl. Maj:t gjort framställning om.

Nu vill det förefalla mig, som om hela herr Hanssons resonemang vore, att man naturligtvis kan göra dessa undersökningar av de militära möjligheterna, såsom de sakkunniga uti försvarskommissionen ha sagt, på papperet. Det är givet, att man kan göra det, men detta har enligt försvarskommissionens eget uttalande — såsom det står angivet i propositionen — icke det värde, som om verkliga prov blivit företagna. Och det resonemang, som fördes av herr Wigforss i detta sammanhang, förtjänar knappast upptas till bemötande. Ty det är uppenbart, att man icke kan göra övningarna på det sätt, som försvarskommissionen tänkt sig att man skulle göra det, om man — såsom herr Wigforss menade — skulle kunna göra dem med mindre förband, ty det är just dit man vill komma, att övningarna skola äga rum med större förband.

Det var, herr talman, för sex år sedan en man, som skrev en liten broschyr, uti vilken han sade, att 1925 års försvarsordning skulle tillämpas med konsekvens och fasthet. Och den mannen är den, som jag särskilt riktat mig mot i mitt anförande här i dag. Det fanns verkligen en del folk i detta land, som litade på de orden och trodde, att här ha vi i alla fall en man, som står bakom sitt ord. Han har varit med om att skriva ned försvaret och skapa en försvars-

ordning, som jag och många andra inte ville godkänna, men det fanns ändå någonting att lita på, tänkte man. Så trodde man även ibland militärer, som naturligtvis äro angelägna att hålla det försvar, som de äro satta att handhava, uppe på en så stark och hög nivå som möjligt. Det fanns säkert, säger jag, många bland dem, som litade på detta. Vad kan man efter detta sätta för lit till de uttalanden, som gjordes 1925 i den broschyr, som hette Fakta?

Jag skulle vilja tillägga, att man här talat mycket om vilka konsekvenser det skulle komma att medföra beträffande dels första utbildningen för en årsklass och dels beträffande repetitionsövningarna. Men man har icke talat så mycket om en annan sak, herr talman, och det är vad dessa övningar betyda för flottan och kustartilleriet. Vad blir konsekvensen, om man indrager dessa övningar för flottan? Det är i alla fall, hur vi vända på saken, den, som vid ett neutralitetsskydd skall erbjuda den första försvarslinjen och utgöra den yttersta utposten. Och dess försvarsmöjlighet — dess möjlighet att fullgöra en sådan tjänstgöring, i händelse ett neutralitetsskydd behöves — blir förryckt och förstörd på detta sätt.

Beträffande inverkan av förslaget på arbetslösheten och dess bekämpande skall jag icke uttala mig. Jag hörde herr Holmgrens yttrande och tyckte, att det var synnerligen välmotiverat. Det är för mig klart, att om man icke inkallar till vapenövningar ett så stort antal unga män, som det här är förutsatt, dessa naturligtvis komma att behöva arbete på annat håll. Och just i dessa tider, när vi ha stor arbetslöshet och när man inom arbetslöshetskommissionen söker med ljus och lykta, var man skall kunna skaffa arbete åt dem, som äro utan, då menar jag, att tidpunkten är synnerligen illa vald att komma med ett sådant förslag som det ifrågavarande. Vad komma till exempel herr Edoff Andersson och hans civila försvarsarbetare att säga beträffande indragningen utav de arbeten på verkstäder och varv, som blir en följd av det förslag, vars genomförande man här påyrkar?

Herr talman, efter de anföranden, som hållits, skall jag sluta med detta. Jag vill endast säga, att denna motion från det socialdemokratiska hållet är så mycket märkligare som den kommer från det parti, som har icke medansvaret utan det största och främsta ansvaret för 1925 års försvarsreform, och det är märkligt, att den kan framkomma just i en tid sådan som denna, då läget i världen är sådant, som det är.

I detta anförande instämde herrar *Nylander, Holmdahl, Eurén, Winkler, Björck* i Kristianstad, *Nilsson* i Karlstad, *Persson* i Grytterud, *Sandwall, Nilsson* i Antnäs, *Wiklund* i Brattfors, *Persson* i Falla, *Lundström, Lindmark, Magnusson* i Tumhult, *Svedman, Waldem, Olsson* i Blädinge, *Bengtsson* i Kul-len, *Andersson* i Lindome och *Olsson* i Broberg.

§ 12.

Herr talmannen meddelade, att hans excellens herr statsministern tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde nästkommande fredag ämnade besvara herr Flygs interpellation i anledning av ett vid den s. k. nedrustningskonferensen i Genève framfört förslag samt att detta plenum komme att börja kl. 3 e. m.

§ 13.

Fortsattes föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 11; och anförde därvid:

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Endast ett par ord närmast med anledning av det uttalande, som gjordes av herr Hage, däri han ville hävda, att

Ang. befrielse
från viss värn-
plikstjänst-
göring.
(Forts.)

Ang. befrielse
från viss värn-
plikstjänst-
göring.
(Forts.)

åberopade tidigare inställandet av vissa vapenövningar skulle vara liktydigt med det förslag, som här föreligger.

Jag ville då endast fråga herr Hage: Har det vid något tidigare tillfälle varit fråga om att helt inställa vapenövningarna, även rekrytövningarna, och har en hel årsklass varit utesluten ifrån dessa? Såvitt jag kunnat finna, har detta ej varit fallet. Nu förelåg det av mig förut påpekade förhållandet, att vi då hade helt andra övningsmöjligheter under den längre värnplikstid, som då förefanns, och helt andra och större årsklasser, varför avkortningen icke inverkade på försvarsberedskapen som det här ifrågasatta inställandet.

Jag skulle därutöver endast be att få säga ett par ord med anledning av herr Hanssons i Stockholm yttrande. Det gäller försvarskommissionens skrivelse och den tolkning, som kan givas åt densamma. Av helt naturliga skäl vill jag inte gärna ingå på några närmare uttalanden om densamma och allra minst på någon polemik, men jag vill säga, att om det är riktigt, som man säger, att skrivelsen hade omformats och slutligen givits en annan framställning, lär väl min läsart av detta försvarskommissionens förslag, till regeringens prövning inlämnat för upplysning, huruvida den ansåg, att det finansiella läget medgäve verkställandet av de i skrivelsen omnämnda försöken, vara den riktiga. När då regeringen efter prövningen fann, att de finansiella förhållandena tillåte ett utförande av dessa försök, och föreslog anslag för dessa övningar, har jag funnit, att däri också ligger en viss förpliktelse för försvarskommissionens ledamöter. Ty när de framställde denna fråga och gjorde den beroende av regeringens prövning, så föreligger däri — såvitt jag kan se — en förpliktelse för försvarskommissionens ledamöter att också gå in för genomförande av dessa övningar.

Herr Lindberg: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att på en punkt korrigera herr Magnusson i Skövde. Han ansåg sig nämligen i sitt första anförande kunna meddela, att skrivelsen till regeringen från försvarskommissionen, som omtalats här i debatten, icke föranledde någon meningsskiljaktighet bland dem, som stodo för densamma. Då försvarskommissionen självfallet står för skrivelsen, måste väl herr Magnusson i Skövde mena, att försvarskommissionens ledamöter varit eniga om att avlåta den. Jag vill då meddela, att så icke var förhållandet. Inom försvarskommissionen fördes en mycket omfattande debatt i denna fråga, varvid framfördes den uppfattningen, att de militära prov, som föreslogos, icke voro nödvändiga. Och i diskussionen framställdes också ett yrkande om att någon skrivelse i ärendet icke skulle avlåtas till regeringen. Detta yrkande nedvoterades. Bara denna upplysning är ju tillräcklig, för att det skall vara klart för kammaren, att försvarskommissionen icke varit enhällig om skrivelsen i fråga.

Herr Wallerius: Herr talman! Det har från auktoritativt håll blivit erkänt dels att motionen icke betyder det enda sättet att skaffa erforderliga medel för att åstadkomma hjälp i erforderlig utsträckning och dels att det står i motionärernas lagförslag, såsom det här framhållits, att i den omfattning Konungen bestämmer få de värnpliktiga helt eller delvis befrias från tjänstgöring. Med hänsyn till detta och med hänsyn till denna frågas betydelse i förhållande till arbetslösheten är det två saker jag skulle vilja säga. Det är för det första icke fråga om att arrangera sysselsättning åt arbetslösa genom att inkalla dem till värnplikstjänst, utan det är fråga om att befria ifrån en värnplikstjänst. Det anser jag vara angeläget att hålla fast, så att man icke råkar få fram en *ny kategoriklyvning* i fråga om försvaret, nämligen en ekonomisk åtskillnad. Det andra är en sak, som kanske är sagd av någon annan före mig. Det gäller icke bara dessa, som skulle skiljas från värnpliktsövningarna,

utan det gäller alla dem, som skulle fått *träda in i deras ställe* och fått sysselsättning under en tid, då det så väl behöves.

När det gäller ungdom i den åldern, kan man icke — så viktigt det än är att se på de ekonomiska konsekvenserna — nog värdera den stora betydelsen av att de få ha en sysselsättning; värdet därav är i viss mening ovägbart.

Sedan vill jag beträffande ordet desorganisation säga, att vi icke i utskottsutlåtandet talat om någon fullständig desorganisation, utan om en ingripande desorganisation av försvarsväsendet. Den tolkningen, att man försvagar vår krigsberedskap, är nog den riktiga, och jag tycker det är ett mycket viktigt skäl.

Och vidare vill jag i detta sammanhang påpeka, att *befälsutbildningen*, som för oss är en ömtålig sak, bleve lidande genom den föreslagna anordningen. Och då en talare här nämnt någonting om den folkförödande och folkfientliga andan, får jag säga, att just denna utgör ett skäl att vara rädd om organisationen. Det finnes en folkförödande och folkfientlig anda, som vill undergräva icke minst det, som denna organisation skall taga vara på och befrämja.

Till sist vill jag säga, att när man i reservanternas yttrande talar om en viss begränsning av övningar under gångna år och nämner 1918, veta vi alla, att det var då spanska sjukan grasserade. Och 1919 framhölls det, att priserna hade blivit utomordentligt höga på utrustningen m. m. för de värnpliktiga. Och sedan, de följande åren, då jag varit med, tror jag icke, att det återopats något annat än den förestående revisionen och så det allmänna finansiella läget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Herr Magnusson i Skövde påpekade, att de jämförelser, vi gjort, icke äro riktiga, och att de förslag, vi framställt, icke kunna genomföras. Jag vill på det bestämdaste inlägga en gensaga mot detta. Det kan väl icke vara så stor skillnad på värnpliktsövningarnas inställande tidigare och nu. Jag kan icke förstå annat än att den saken skulle få samma betydelse för vår försvarsordning, och har man icke desorganiserat försvaret i ena fallet, kan jag icke förstå, att det skulle försöras någon annan verkan nu än vid tidigare beslut om indragning av militärtjänst.

Sedan framhöll herr Andersson i Rasjön, som också deltagit i utskottsbehandlingen av frågan, att man ju kunde i viss mån ändra något i den riktning, som föreslagits i motionen, och då exempelvis angående repetitionsövningarna.

Ja, jag bara beklagar, att en sådan tanke icke framförts inom utskottet från borgerligt håll. Vid början av behandlingen av frågan inom utskottet försökte vi göra en undersökning, i vad mån man från borgerligt håll skulle kunna påräkna något beaktande för vissa delar av motionen. Men härtill svarades ett bestämt nej från borgerligt håll. Där kunde man icke reflektera på något sådant. Jag medger, att, såsom tidigare sagts, debatten i kammaren väsentligen skiljer sig ifrån tidningsdebatten, och den skiljer sig också i viss mån ifrån den utskottsbehandling, som ärendet haft. Men jag beklagar, att den förståelse, som nu i viss mån visats från herr Andersson i Rasjön, icke tidigare kommit till uttryck. Det hade kanske icke varit omöjligt, att vi då skulle kunnat komma fram med en enig linje, som hade i viss mån hjälpt till att fylla det syftemål, som motionen har.

Ja, herr Petersson i Lerbäckshbyn, som ju också deltog i utskottsbehandlingen, frågar, om vi möjligen ha i bakfickan några förslag till utgiftsminskning framdeles, i händelse krisen skulle bliva långvarig. Jag tycker, att det ändå är att ställa för stora anspråk på andra, i synnerhet som man icke själv vill fylla några anspråk alls utan bara slår ihjäl, vad andra komma med. Dessutom, var dag har nog av sin egen plåga.

Jag tror det varit mera önskvärt, om herr Petersson i Lerbäckshbyn tagit

Ang. befrielse
från viss värn-
plikts-tjänst-
göring.
(Forts.)

Ang. befrielse
från viss värn-
plikttjänst-
göring.
(Forts.)

sikte på dagens bekymmer och medverkat till att i någon mån lätta på dem än att kräva, att vi icke bara skola råda bot på dagens svårigheter utan även tänka på kommande tider. Detta är att ställa för stora anspråk på andra och uppfylla för litet själv.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Holmström**: Herr talman! Med anledning av att den siste ärade talaren erinrade om att värnpliktsövningar tidigare varit inställda, vill jag påpeka, att det då gällde repetitionsövningar. Här är fråga om att inställa den första utbildningen, varigenom vi skulle få en eller annan årsklass, som *totalt* saknar utbildning. Det är ju dock en väsentlig skillnad på dessa saker.

Herr Wigforss ansåg, att om det socialdemokratiska förslaget bleve antaget, svårigheterna beträffande fredsutbildningen lätteligen skulle kunna övervinnas. Han sade: »Skall det vara omöjligt för våra militära myndigheter att om vid ett regemente kan bara bildas en bataljon och vid ett annat regemente också bara bildas en bataljon, samöva dessa bataljoner?» Han hade i detta stycke stort förtroende för den militära organisationsförmågan. Herr Wigforss tror kanske, att sådant icke är förenat med kostnader! Ifrån herr Wigforss' och hans meningsfränders sida har man gått emot anordnandet av stora fälttjänstövningar, huvudsakligast därför, att de kosta så mycket pengar. Kostnaderna för dessa gå huvudsakligen till transporter och förläggning av truppförbanden utanför förläggningsorterna. Men nu drager sig herr Wigforss icke för sådana förflyttningskostnader, som äro så avsevärt stora.

Nu vill jag emellertid säga, att det icke är bara fredsövningarna, som rubbas om socialdemokraternas förslag skulle bliva antaget. Vårt försvar ha vi icke för dess egen skull, och övningarna äro intet självändamål. Det är för den olyckliga eventualiteten, att vi skulle komma i krig, som vi ha vårt försvar och våra övningar.

Jag understryker, vad här tidigare sagts, att genom inställande av värnpliktsövningar för hela årsklasser mobiliseringsplanen skulle komma att väsentligt förryckas. Vad som sammanhänger med mobiliseringsanordningarna faller ju icke under allmän diskussion, men det är väl för var och en klart, att om två årsklasser helt undanryckas övningar, detta kommer att totalt förrycka hela mobiliseringsplanen. Jag förmodar också, att var och en har klart för sig, att en mobiliseringsplan icke kan ändras på en förmiddag. Det är förenat med mycket stort arbete. Jag anser vådan för krigsberedskapen vara den största olägenheten med detta förslag.

Herr Wigforss talade om att man nu år från år i alla fall avstår från att utbilda ett stort antal värnpliktiga, och att eftersom det är ett ringa antal, som nu bli ordentligt utbildade, denna sak icke skulle få så stora proportioner. Jag vet icke, hur det är med sinnet för proportioner. Men är det icke raka motsatsen? Just därför, att vi nu ha så *få* som utbildas, kommer det att få ofantligt stora proportioner.

Jag är av den bestämda meningen — när nu besparingssynpunkterna förts fram — att den här föreslagna sparsamheten är en »snålhet, som bedrar visheten».

Till slut vill jag säga, att reservanterna intaga en ganska bekväm ståndpunkt. De komma icke med något bestämt och positivt förslag, utan föreslå, att regeringen får bedöma saken. De vilja icke själva taga ansvaret, utan detta placera de hos regeringen.

Herr **talmannen** yttrade nu: Jag ber att för kammaren få meddela, att fem talare äro anmälda och det vore synnerligen önskvärt, om debatten kunde avslutas före klockan 4.

Härpå anförde:

Herr Ljung: Herr talman! Jag har visserligen icke direkt deltagit i denna frågas förberedande behandling, men då jag varit närvarande vid överläggningarna därom jämväl i utskottet, må det tillåtas mig att säga några ord dels angående utskottsutlåtandet och dels med anledning av vad som i ärendet yttrats här i kammaren. Jag skall bliva ganska kortfattad.

När reservanterna sökt finna motiv för sitt förslag om bifall till den motion, som nu är föremål för behandling här, ha de hänvisat till att dylika inskränkningar i värnpliktsövningarna förekommit vid tidigare tillfällen, såsom också flera gånger omnämnts i debatten. Det är emellertid ett par omständigheter i detta sammanhang, som förtjäna beaktande men hittills icke blivit framhållna, och därför anser jag det kunna vara skäl att peka på dem.

Reservanterna säga nämligen, att »dessa nedsättningar i övningstiden motiverades dels av finansiella skäl, dels med hänsyn till att man avvaktade en allmän revision av vårt försvarsväsen, samt dels för att de värnpliktiga skulle kunna användas vid produktionen av jordbruksförnödenheter, på vilka landet under vissa år led brist — alltså av sociala, finansiella, näringspolitiska och andra motiv, som ha en uppenbar släktskap med de skäl, som nu kunna anföras som grund för de här gjorda yrkandena».

Jag skall medge, att den finansiella situationen möjligen kan vara likartad nu med vad den varit vid de tillfällen, då man tidigare gjort inskränkningar i värnplikten. Men däremot kan jag icke finna, att det finnes någon möjlighet till jämförelse i de båda andra punkterna. Det är väl icke så, att vi för tillfället avvakta en revision av vårt försvarsväsen, åtminstone icke i den omfattning, att den skulle leda till fullständigt inställande av värnpliktsövningarna, som reservanterna här gå in för. Och vidare står det anført såsom skäl för dessa tidigare inskränkningar, att de värnpliktiga skulle varit högst nödvändiga att ha hemma vid jordbruket för att biträda vid produktionen av jordbruksalster. Men som kammarens ledamöter alltför väl känna till, är det tyvärr icke så, att vi lida brist på arbetare, vare sig inom jordbruket eller på något annat område. Jag kan sålunda icke finna, att dessa av reservanterna åberopade skäl äro jämförliga med dem, som man nu kan framföra. Det är tydligen lätt att finna släktskap, om man så vill, men här föreligga emellertid olika situationer, och det är svårt för den mera kritiskt inställda att i nämnda punkter se någon överensstämmelse.

Herr Hansson talade i sitt yttrande mycket utförligt om betydelsen av övningarnas inställande och ville ju reducera denna betydelse i hög grad. Jag skall icke uppehålla mig vid detta eller hans relation av frågan angående försvarskommissionens skrivelse. Vad som emellertid förvånade mig var att han förbigick frågan om de ekonomiska konsekvenserna. Det var så mycket mera ägnat att väcka förundran, som herr Hansson vid åtskilliga tidigare tillfällen, bland annat genom uttalanden i pressen, tydligt framhållit, att det är en alltför enkel uppfattning att tro, att om man sparar åtskilliga miljoner på försvaret, blir det en motsvarande besparing för landet i dess helhet. Herr Hansson vet ju mycket väl, att om man sparar in några miljoner där, får man ökade utgifter på andra håll eller minskade möjligheter till inkomster. Det är ju uppenbart, att utgifterna för värnpliktsövningarna och för försvarsorganisationen överhuvud taget äro till indirekt gagn för landet. De använda förnödenheterna ge ju arbete åt många, som eljest skulle bliva arbetslösa, och många få sin utkomst under övningarna.

Det var emellertid en punkt i herr Hanssons yttrande, som jag förvånade mig över i ännu högre grad. Och det var, när han mot slutet av sitt yttrande försökte förmå kammarens ledamöter att gå med på ett bifall till den före-

*Ang. befrielse
från viss värn-
pliktsjänst-
göring.
(Forts.)*

Ang. befrivelse
från viss värn-
pliktsjänst-
göring.
(Forts.)

liggande motionen genom ett åtminstone indirekt hot. Han förklarade, att han var av den åsikten, att det framför allt gällde att få de penningar till arbetslöshetens bekämpande, som av socialdemokraterna ansåges behövliga. Men ville icke kammaren och riksdagen gå med på åtgärder i nu föreslaget syfte, torde detta sannolikt komma att föranleda, att det bleve en ökning i inkomst- och förmögenhetsskatten, framför allt för dem, som ha högre inkomster. Jag vet inte, om det brukar vara vanligt här i kammaren, att man på det sättet genom uttalanden, som jag åtminstone för min del inte kan tolka annorlunda än som ett hot, skall försöka förmå vederbörande att rösta på ett visst sätt. För min del måste jag säga, att jag finner det ytterst osympatiskt, och jag kan inte tänka mig, att de, som eventuellt skulle drabbas av en sådan högre skatt, skola låta påverka sig därav vid sitt ställningstagande i denna fråga.

Beträffande herr Wigforss, som utförligt uppehöll sig vid de ekonomiska synpunkterna i detta ärende, var det en omständighet, som man inte kunde undgå att lägga märke till, och det var, att han, såvitt jag förstår, förvandlade, om jag så får säga, hela denna fråga till en arbetslöshetsfråga. Han talade nämligen mycket ingående och detaljerat om att om de arbetslösa finge hjälp på denna väg, vore det visserligen i och för sig nog så behjärtansvärt, men arbetslöshetshjälpen skulle dock träffa allesammans, även dem, som inte behövde den. Jag vill med anledning av detta erinra därom, att utskottet visserligen ansett även denna synpunkt beaktansvärd, men det har dock uttryckligen sagt att de ekonomiska synpunkterna här ej finge anses avgörande. Utskottet har blott framhållit, att de anförda synpunkterna, d. v. s. de ekonomiska, mana till försiktighet vid beräkandet av de allmänna besparingar, som genom inställande av värnpliktsövningarna skulle uppstå.

Vidare kan ett uttalande av herr Hage förtjäna påpekas. Han ingick nämligen på en synpunkt, som förefaller mig i detta sammanhang vara alldeles ovidkommande. Han nämnde, att när de värnpliktiga skola inkallas till övningarna, gå de ofta på grund härav miste om sina anställningar. Det kan ju vara möjligt, att sådant någon gång kan inträffa, men det kan väl inte ha någon särskild betydelse i detta sammanhang. Det är ju sådant, som hänför sig till normala förhållanden, och såväl reservanterna som deras meningsfränder här i kammaren ha ju genomgående sagt, att här rör det sig icke om normala förhållanden.

Slutligen skall jag med anledning av herr Öhmans uttalande tillåta mig en erinran. Det framgår av hans yttrande, att han och hans meningsfränder med glädje gå med på detta förslag just från den synpunkten, att det i avsevärd grad skulle bidra till att desorganisera försvaret, och det är ju precis vad de önska.

Jag skall, herr talman, inskränka mig till dessa anmärkningar, och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Forssell: Herr talman! De oartikulerade och halvt djuriska läten, av vilka kammaren nyss genljöd, bevaras ju inte till kammarens protokoll, om inte någon särskilt omnämner, att de förekommit. Jag skall verkligen be att få den saken till kammarens protokoll, att när denna fråga, en av de viktigaste vid årets riksdag, behandlas, äro kammarens ledamöter av ovidkommande hänsyn benägna att på ett mycket betänkligt sätt försöka forcera denna betydelsefulla debatt. Det går inte för sig, mina herrar, att riksdagens anseende inför landet på detta sätt ytterligare skamfilas genom en sådan ringaktning för de allvarliga spörsmål, med vilka vi här sysselsätta oss.

Sedan vill jag, herr talman, i själva sakfrågan säga, att det väl ändå inte lyckats för de socialdemokratiska motionärerna att giva stöd åt den där före-

ställningen, att man i denna motion inte skulle hitta något principiellt uttryck för en försvarspolitisk uppfattning. Här vore det endast fråga om, så har det sagts, ett rent budgettekniskt arrangemang, och det skulle inte alls vara fråga om någon principiell försvarsuppfattning. Det förefaller mig vara uppenbart, att detta försök att trola bort sakens verkliga kärna inte kan lyckas. Det går inte för socialdemokraterna att på den punkten begära så att säga immunitet, som det visst heter på medeltidslatin, d. v. s. att begära ett särskilt skydd för den principiella uppfattningen, så att den skulle avföras ur diskussionen och man endast skulle tala om saken ur budgetteknisk synpunkt.

Jag skall be att få exemplifiera, huru orimlig denna uppfattning är, genom att till övervägande föreslå ett par ganska likartade fall. Om man tänker sig, att någon här steg upp och sade, att vi skulle spara och skaffa pengar till de arbetslösa genom att draga in 17 miljoner på t. ex. undervisningshuvudtiteln, vilket ramaskri över landet skulle det inte bli över denne barbar, som på det sättet ville spolierna landets undervisningsväsende. Eller tänk om någon kom och sade: Jag vill ha 17 miljoner till de arbetslösa och tar dem från jordbruks-huvudtiteln. Ja, mina herrar, jag ber er endast tänka denna tanke »til bunds», som Henrik Ibsen sade. Eller tänk, att någon sade, att han ville frälsa de arbetslösa genom att spara 17 miljoner av andra anslag på socialhuvudtiteln, ja då först, mina herrar, vore det kokta fläsket stekt. Då först skulle ni få höra, vilken fruktansvärd Mussolini, tyrann och förfärlig människa den vore, som vågade komma med ett sådant uppslag.

Mina herrar! Det går inte att komma med denna argumentering. När man går in för en reduktion med 17 miljoner på denna huvudtitel för att finansiera ett visst arbetslöshetsprogram, så är det ofrånkomligt ett uttryck för en ringaktning, en undervärdering av den statliga funktion, som drabbas av indragningen.

Herr Wigforss var som vanligt öppenhjärtig och trevlig. Han sade, att beträffande effektiviteten var han medveten om att det ju måste bli en nedskrivning, en nedsättning av försvarskraften. I fråga om effektiviteten alltså gjorde han detta medgivande, och han sade rent ut, såvitt jag fattade honom rätt, att han var villig att erkänna, att för dem, som tro att en militär fara kan aktualiseras, kunde det vara motbjudande. Även i detta uttryck ligger det ju ett erkännande av den synpunkten, att här är det en dissonans mellan olika försvarspolitiska åskådningar och värderingar. Men så talade herr Wigforss också om organisationen. Han sade, att det blir inte någon desorganisation, det vore en överdrift att påstå detta. Och, komma herrarna ihåg, vad herr Wigforss hade för stöd för den synpunkten? Jag vet inte, om det gick herrarna förbi, men jag antecknade det. Jo, vår utmärkta officerskår, sade han, skall klara detta. Tack herr Wigforss för det ordet! Det var första gången vi från det hållet finga ett erkännande av vad vår plikttrogna, kunniga och ansvarsmedvetna officerskår betyder. Den kan man draga växlar på hur mycket som helst. Vi kunna ställa till hur mycket trassel vi vilja, vår lojala, skickliga officerskår skall klara upp det åt oss i alla fall. Jag ber er, mina herrar, att ni observera detta sätt att resonera och jämföra det med den intensiva kampanj, som från herr Wigforss och andra herrar socialdemokrater går ut över landet år ut och år in och dag ut och dag in mot denna officerskår. Jag har velat göra denna lilla sammanställning för att visa, vad man bygger på, när det gäller att få igenom sina lättsinniga projekt. Situationen påminner mig i någon mån om en bekant episod från världskriget. När den belgiske krigsministern, som före kriget skall hava försummat sitt lands militärväsende, satte sig på tåget och reste ifrån landets huvudstad, som hotade att intagas av tyska trupper, lade han ansvaret för landets försvar på den militäre befälhavaren, som i äratal tigt och bett att få utrustning till armén men nu stod där täm-

Ang. befrielse
från viss värn-
pliktsjäms-
göring.
(Forts.)

Ang. befrielse
från viss värn-
plikstjänst-
göring.
(Forts.)

ligen utblottad på sådan. Men denne försvarsminister sade: Jag lägger förtroendefullt ansvaret för landets försvar på er, herr general. Herr Wigforss synes inte skilja sig så mycket från det slag av demokratisk ansvarskänsla, som den gången kom till uttryck hos den belgiske krigsministern.

Vidare har det sagts, att syftet med detta arrangement är de sociala synpunkternas tillgodoseende, det är arbetslöshetssyftet, man skall hjälpa de arbetslösa med detta. Åtskilliga talare ha redan visat upp, hur ytterligt litet man blir hjälpt med detta och hur man i åtskilliga andra punkter förvärrar arbetslösheten. Herr Lindman påpekade med en direkt apostrofering av herr Edoff Andersson ett viktigt kapitel i detta avseende, men jag vill påpeka en annan omständighet. Det råder inte det minsta tvivel om att med denna anordning, om den skulle gå igenom, får man, för den händelse allvarets stund skulle komma, gå mycket högt upp i årsklasserna för att få till stånd trupper, som äro samövade i större förband. Hela ansvaret för avvärjandet av första stöten i ett fientligt anlopp rycks ifrån de yngre årsklasserna och lägges på de äldre. Är det ett sätt att lösa sociala problem, att man vid ett krigsutbrott lastar över bördan på kanske redan gifta personer, familjeförsörjare, som sedan åratal hunnit slå rot i det sociala livet? Dem tänker man inte ett ögonblick på, när det gäller att inför 1932 års val fiska röster med anledning av den nu aktuella arbetslösheten. Kom ihåg, att ni för att, som det heter, avhjälpa arbetslösheten 1932, om ni skulle få er vilja igenom, skulle skapa ett fruktansvärt socialt problem vid ett krigsutbrott, för den händelse detta skulle komma inom de fyra eller fem närmaste åren, nämligen genom att ni nödgas slita från hemmet sådana, som redan bildat hem. Jag finner, att det är en form av social politik, som sannerligen inte är uppmuntransvärd.

Ja, herr talman, det är ju så förfärligt bråttom här, så jag skall tillmötesgå herrarna och korta av mitt anförande, men jag kan inte neka mig att säga ytterligare ett par ord. Det finns en annan synpunkt, som man kanske bör beakta vid en sådan diskussion som denna, nämligen den synpunkten, vilket intryck ett genomförande av denna sak skulle komma att göra på utlandet. Tro herrarna, att om det skulle komma det beskedet, att Sverige slopat denna övning i år för att vinna 17 miljoner till de arbetslösa, man på det hållet i utlandet, där man med ett visst intresse undersöker, vad skall jag säga, försvarspoängerna, kraftpoängerna här uppe i norra Europa, ett enda ögonblick skulle taga hänsyn till denna diskussion? Denna debatt skulle endast framstå som ett camouflage, som rests för att skydda de verkliga avsikterna. Man skulle resonera så här: »Antingen måtte landet vara fullständigt ruinerat och stå på undergångens brant i finansiellt avseende, då det måste vidtaga sådana åtgärder, eller också måste det föreligga en utomordentlig oförmåga att bedöma det utrikespolitiska läget och detta vid en tidpunkt, då ett allvarligt krig rasar i fjärran östern och ingen vet, vilka komplikationer det kan medföra. Världen är mera trångbodd än någonsin. En jordstöt på den ena sidan av jorden kan gå som ett jordskalv genom jordskorpan till vårt land på några korta ögonblick. Är det ett sätt att förstå läget att i en sådan situation komma med dylika förslag. Vad är det för omdömeskraft i den svenska nationen? Är det sant, som Fredrik den store sade, att de arbeta på sin egen undergång allt vad de hinna, och att de hittills klarat sig beror på den gamla satsen, att försynen är de dårars förmyndare? Eller också skulle man säga så: Om det icke är en felbedömning, då måste det vara ett fel i viljan, i mentaliteten, i karaktären.» Men då vore det på allvar fara å färde för vårt land, om man utomlands i denna situation skulle fattas av misstro till landets vilja att försvara sin plats i folkens samfund. Ett slopande av årets övningar skulle ofelbart kommenteras genom en sammanställning med herr Engbergs deklaration om utrymningen av Gotland. Men kom då ihåg, att i utlandets ögon före-

ligger ingen fri rätt för Sverige att efter egen lust och bekvämlighet försvara eller låta bli att försvara Gotland eller Skåne eller någon annan gränsprovins. I utlandets ögon ställer sig saken säkerligen så, att om Sverige icke uppfyller sin skyldighet att försvara sin särskilda position i världen, en position som fastställts genom åtskilliga freds- och gränstraktater, utan sviker densamma, så måste uppgiften att förvalta detta territorium tagas från ett folk, som icke förstår sin plikt bättre. Sådant är resonemanget, och det är alls icke fråga om, huruvida vi ha rätt att själva på egen hand göra det ena eller det andra, utan frågan gäller vår skyldighet att försvara vår givna position i det folkrättsliga samfundet.

*Ang. befrielse
från viss värn-
plikstjänst-
göring.
(Forts.)*

Herr talman, man hade verkligen kunnat vänta sig, att i denna debatt ett ord skulle ha sagts ifrån regeringsbanken, ett ord som skulle varit vägledande för nationens omdöme i denna sak. Jag får hoppas, att den deklaration om betydelsen av dessa övningar, som är given av herr Rundqvist under fjärde huvudtiteln, står fast gentemot ordförandens i försvarskommissionen uttalande. Det vore annars mycket illa beställt med läget i det förberedande nedrustningsarbetet i Genève, om vi på minsta vis skulle komma i tvekan, huruvida regeringen med solid fasthet står kvar vid sina grundsatser. Det är tillräckligt beklagligt, mina herrar, att vi genom denna diskussion ha fått inblick i den starka dissonans, som i denna fråga råder mellan den socialdemokratiska partiordföranden och högerens ledare. Den dissonansen kan ju icke vara begränsad endast till diskussionen i denna fråga. Den kastar en beklaglig dager över det kommande arbetet i detta ämne. Jag hoppas för min del, att de borgerliga fraktionerna i detta land i detta stycke oförbehållsamt stå på herr Lindmans ståndpunkt och icke på herr Hanssons.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Jag förstår herr talmannens önskan att avsluta denna debatt i dag. Jag beklagar, att man skall behöva föra den i viss mån under tidstrång, ty det är åtskilligt som skulle behöva uppklaras, innan debatten avslutas. Jag skall emellertid försöka ställa mig herr talmannens önskan till efterrättelse och försöka fatta mig i mina repliker så kort som möjligt.

Jag skall börja med att framföra ett tack till herr Forssell. Han har verkligen dragit ut konsekvenserna av högertalarnas anföranden här i dag. Han har sagt, att krig står för dörren, och att vi därför icke kunna inställa ett års värnpliktsövningar. Man har icke sagt detsamma från de andra högertalarnas sida, men man har ändå försökt att ge oss den uppfattningen, att läget i världen är så hotande, att varje litet ingrepp av det slag, som här föreslås, skulle sätta vårt lands självständighet och frihet i fara. Jag erkänner, att, när man resonerar som herr Forssell, det i denna diskussion framkommit verkliga meningsskiljaktigheter rörande vårt försvarspolitiska läge och vad det kräver. Det är ju alldeles uppenbart, att om vi socialdemokrater haft samma uppfattning som herr Forssell, nämligen att krig står för dörren, och att vårt land är hotat, och att därför större anspråk kanske i morgon eller under den närmaste tiden skulle ställas på våra försvarsanstalter, vi icke skulle ha framlagt ett förslag sådant som detta. Men vi ha väl tillräckligt tydligt klargjort, att vår utgångspunkt för detta förslag är den, att vi anse, att läget i världen tillåter, att man vidtager i ett visst nödläge en sådan åtgärd.

Herr Lindman har talat om ansvarsmedvetenhet. Han har citerat ett uttryck om konsekvens och fasthet vid genomförandet av 1925 års härordning. Jag kan icke bestrida herr Lindman rätten att ha vilket omdöme han vill om ett förslag, som jag biträder, lika litet som jag tillät herr statsministern att befälla mig att ändra mitt omdöme om den ställning, som de frisinnade intogo under behandlin-

Ang. befrielse
från viss värn-
plikstjänst-
göring.
(Forts.)

gen av den tyska handelstraktaten. Men för egen del tillåter jag mig bestämt reagera mot det påståendet, att vad som här föreslagits från socialdemokratiskt håll skulle bottna i någon ansvarslöshet. Vi ha ansett, att det ansvar, som i första hand nu behöver tagas, är ansvaret för de många betryckta här i landet, vilka behöva hjälp. Den synpunkten vilja herrarna icke diskutera med oss. Men det är *vår* utgångspunkt, det är vårt första skäl till vår motion. Här finnas massor av människor, som behöva hjälp av statsmakterna, människor som icke beredas tillräcklig hjälp genom de åtgärder regeringen föreslår och som ej heller fått några löften om bättre hjälp från något annat håll. Vi ha ansett det vara vår plikt mot nationen och förenligt med vårt ansvar mot nationen att i första hand tänka på dessa. Det är från den utgångspunkten vi taga ansvaret för de övriga förslag, som vi här framlägga, och det är en sak som icke berör konsekvenserna och fastheten vid genomförandet av det som vid 1925 års riksdag beslöts.

Jag vidhåller den uppfattningen, att det icke är fråga om någon desorganisation. Det blir möjligen en tillfällig nedsättning av försvarsberedskapen, och man kan med hänsyn till det nuvarande läget i världen fullständigt taga ansvaret för en sådan åtgärd.

Det berättades en historia för att belysa, hur man vacklade från ståndpunkt till ståndpunkt, om stationsbefälhavaren och varvschefen. Den skulle äga sin tillämpning på mitt förhållande till försvarskommissionens skrivelse. Jag undrar — om man nu skall behöva diskutera de sakerna — om inte en sådan historia hade varit mycket mera tillämplig, när det satt en högerregering, vilken framlade ett förslag om förnyande av en lagstiftning, som samma höger alltid har betecknat som en landsolycka. För min del har jag redogjort här för hur förslaget inom försvarskommissionen har framkommit. Ingen har kunnat bestrida, vad jag sagt om förutsättningarna för vårt biträdande av framställningen till regeringen. Herr Magnusson i Skövde har icke vågat göra det. Han har förklarat, att han för egen del ansett, att sedan regeringen bestämt sig, hade han bara att fullfölja de framställda önskemålen. Detta är mycket lätt för herr Magnusson i Skövde. Han skulle utan vidare ha varit med om att försöka pressa regeringen att genomföra detta. Men vi, som anse de viktigaste uppgifterna ligga däri, att man försöker skaffa medel för att hjälpa människorna, måste förbehålla oss rätten att först pröva, i vad mån vi kunna göra detta, och i andra hand tänka på, i vilken mån vi skola anordna övningar för att pröva den operativa enhet, som man nu arbetar på inom försvarskommissionen.

Jag tror, att det sagda kan räcka, även om det ju kunde vara anledning till en del detaljrepliker. Vad jag emellertid framför allt vill framhålla är, att herrarna i detta ögonblick fullständigt försöka smita undan det största ansvaret, nämligen ansvaret för de människor, som behöva hjälp. Detta ansvar är för oss det viktigaste, och vi äro fullkomligt medvetna om det ansvar vi ta, när vi försöka finna utvägar att hjälpa människorna.

Herr Lindman: Herr talman! Vi smita inte undan, när det gäller att hjälpa de arbetslösa. Vad jag bestrider i herr Hanssons hela resonemang är, att han för att åstadkomma en åtgärd för att hjälpa dem vidtager en åtgärd, som är ytterligt olämplig och ytterligt ansvarslös — jag upprepar ordet — gentemot försvaret. De arbetslösas hjälpande är en sak, försvarets upprätthållande eller dess desorganiserande en annan sak. Jag vill säga, att för mig framstår detta faktum såsom så utomordentligt viktigt — vilket här vid flera tillfällen framhållits — att det icke får tagas till intäkt för den uppfattning, som varit roten och upphovet, enligt herr Hanssons mening, till det socialdemokratiska förslaget.

När man såsom herr Hansson gått in för en försvarsordning, i så väsentlig mån reducerad som 1925 års härordning, förefaller det mig, som om det borde vara en hederssak att icke på detta sätt gå med på en desorganisation av densamma genom sådana förslag som han här gör. Herr Hansson själv kallade icke detta för en desorganisation, men det är en desorganisation, herr Hansson, enligt min mening. Om herr Hansson frågar vilken militär myndighet som helst om detta, blir svaret, att det är en desorganisation. Det borde också sunda förnuftet säga till försvarskommissionens ordförande, vilken själv uttalat — såsom jag förut sagt — att den undersökning, som kommissionen begärt, vore nödvändig.

Ang. befrielse från viss värnpliktstjänstgöring.
(Forts.)

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Jag förmenar inte herr Lindman lika litet nu som tidigare, att ha sin mening om vad ett förslag innebär. Men jag förbehåller också mig själv rätten att ha en mening, och jag anser mig kunna ta fulla ansvaret för det förslag, som här framlagts.

Förhåller det sig verkligen på det sättet, att herrarna äro så intresserade för dem, som skola hjälpas, varför då denna fullständiga negativism i stället för ett försök till samarbete inom utskottet för att på ena eller andra sättet söka anvisa andra utvägar för att verkligen hjälpa människorna?

Här ha herrarna riktat hela stöten mot en del av ett stort program. Det skall bli mig ett nöje, när vi skola behandla de positiva delarna av detta program, att känna herrarna på pulsen, om ni på andra vägar vilja hjälpa människorna.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Hansson i Stockholm, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Herr statsrådet von *Stockenström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 120, angående hjälpåtgärder åt vissa lägenhetsinnehavare å kronomark i de sex nordligaste länen; och nr 121, angående ansvar för kostnad för dikningsföretag å kronans utarrenderade jordbruksdomäner.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion om uppflyttning i högre löneklass av tre förrådsförvaltare vid flygvapnet;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till nämndemannen E. A. Westin i Bäck, Bjästa, för ett under postförsändning förkommet penningbelopp;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i bestämmelserna rörande förvaltningen av fonden för anordnande av lokaler för statens ämbetsverk i huvudstaden;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av Norrköping—Söderköping—Vikbolandets järnvägsaktiebolags skuldförhållanden till staten; och

nr 27, i anledning av väckt motion om en särskild ersättning för växlings-tjänst vid statens järnvägar;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 7, i anledning av väckta motioner om beredande av pensionsrätt för viss sjukskötersketjänst;

nr 8, i anledning av väckta motioner angående delaktighet i statens pensionsanstalt för sekreteraren och föreståndaren för centralbyrån hos jordbrukarungdomens förbund;

nr 9, i anledning av väckt motion om pension åt förutvarande förste kanslisten hos första kammaren H. Modigh;

nr 10, i anledning av väckt motion om fyllnadspension åt vaktmästaren hos första kammaren W. E. Willberg;

nr 11, angående regleringen av utgifterna för budgetåret 1932/1933 under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående begravningshjälp efter avliden pensionstagare av marinens stammanskap; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner om avskaffande av krigsdomstolarna och strafflagen för krigsmakten;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av återbetalningsskyldighet för felaktigt uppburen arrendeavkomst av stadskommisternas löningsjord i Linköping; och

nr 17, i anledning av väckt motion om viss utsträckning av i lagen om trafikförsäkring å motorfordon avsedd försäkring.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Herr *Ward* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 111, med förslag till lag angående ändring i 3 och 17 §§ lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske *m. m.*

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 433, bordlades.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Rosander</i>	under	5	dagar	fr. o. m.	den	27	febr.,	
» <i>Sandwall</i>	»	3	»	»	»	25	»	
» <i>Eurén</i>	»	5	»	»	»	26	»	
» <i>Olson</i> i Göteborg	»	4	»	»	»	29	»	
» <i>Högström</i>	»	3	»	»	»	25	»	
fru <i>Nordgren</i>	»	4	»	»	»	27	»	
herr <i>Bergström</i> i Hälsingborg	»	6	»	»	»	25	»	
» <i>Lithander</i>	»	4	»	»	»	27	»	
» <i>Törnkvist</i> i Bjuv	»	7	»	»	»	27	»	
» <i>Ryberg</i>	»	5	»	»	»	26	»	
» <i>Johanson</i> i Hallagården	»	4	»	»	»	26	»	
» <i>Norsell</i>	»	4	»	»	»	27	»	
» <i>Jonsson</i> i Norrahammar	»	4	»	»	»	27	»	
» <i>Andersson</i> i Falkenberg	»	5	»	»	»	26	»	
» <i>Isacsson</i>	»	7	»	»	»	27	»	och
» <i>Olsson</i> i Mora	»	5	»	»	»	27	»	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4:3 e. m.

In fidem
Per Cronvall.